

# PATAKI KRÓNIKA

SZERKESZTI

DR. PANKA KÁROLY  
EGYESÜLETI ÖRÖKÖS TB. ELNÖK

4. SZÁM

FINKEY PÁL

PÉCSI KIR. ITÉLŐTÁBLAI TANÁCSSELNÖK

és

FINKEY JÓZSEF

JÓZSEF NÁDOR MŰEGYETEMI TANÁR

VOLT PATAKI DIÁKOK

EMLÉKEZETE

*I r t a*

FINKEY FERENC

*ny. koronaügyész*

*titk. egyetemi tanár*

KIADJA

A PATAKI DIÁKOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK  
BUDAPESTI EGYESÜLETE

BUDAPEST 1943



## ELŐSZÓ.

A Pataki Diákok Országos Szövetségének Budapesti Egyesülete testvéri kegyelettel őrzi meg az elhunyt pataki diákok emlékezetét s ha életművük, tudományos, irodalmi, politikai, közhivatalnokai, társadalmi tevékenységük az átlagos színvonalat meghaladta, emlékezetüket követendő példaadásul állítja a következő nemzedékek elé.

A Pataki Krónika e füzetében is két nagyérdemű pataki diák emlékezetét örökítjük meg, kik közül az egyik az igazságszolgáltatás, a másik a technikai tudományok művelése terén szerzett magának nagy nevet és maradandó érdemeket.

Ezt a testvéri, rokoni szeretet melegétől, sárospataki lelkesedéstől áthatott, mély jellemző erővel, mesteri tollal megírt kettős nekrológot azzal a meggyőződéssel tesszük közzé, hogy e két pataki diák életének nemes példaadása követésükre fogja ösztönözni az ifjakat és drága emlékül fog szolgálni azoknak, akik ismerték őket.

A pataki diákok hálásan köszönik a szerzőnek, tiszteletbeli elnöküknek ezt a szívvel, szeretettel, nagy műveltséggel és tárgyilagossággal megírt kettős emlékbeszédet.

Az elnökség.



## KÉT FINKEY

Gabriel Tarde, a XIX. század egyik legkitűnőbb szociológusa, szociológiai elmélete központjává, mint az emberi társadalom mozgató elvét: az utánzás, az ismétlődés törvényét tette (Loi d'imitation. 1895.). Az emberek társadalmi életében ez csak megfelelő kifejezése az egyetemes ismétlődés (Repetition universelle) világtörvényének. A csillagoknak évmilliók óta hajszálpontosan ismétlődő pályafutása, a fizikában a hullámmozgás, az élettanban az átöröklés törvénye ugyanezt az örök ismétlődést igazolja. Az élettan ma uralkodó elmélete természeti törvény biztosságával tanítja, hogy az emberi nemzedékekben a csira-plasma egyik része változatlanul jön át az újabb és újabb nemzedékek testébe s így az újabb nemzedékek csak új kiadásai, ismétlődései az előző nemzedékeknek. Az utódokban az elődök testi és lelki vonásai kelnek új életre. Az apostoli hitvallás „testi feltámadása” természettudományi igazság is, mert az utódokban az elődök támadnak fel új alakban, mint ahogy az elvetett búzaszemből új búzaszár, megfelelő talajban dús kalással, — a fenyőmagocskából hatalmas fenyőóriás nő fel.

De a laikus szemmel észlelt mindennapos tapasztalataink is eléggé igazolják ezt a társadalmi és természeti törvényt. Szinte megdöbbenünk néha, mennyire ráüt a gyermek az apára vagy az anyára, — vagy milyen szembeszökő hasonlóságot állapíthatunk meg a nagyszülők vagy még távolabbi elődök és az unokák vagy dédunokák arcképei vagy szellemi tulajdonságai között.

Ennek az ismétlődés törvényének egy szerény példája az is, hogy az 1872-ben egyszerre elhunyt két pataki tanár és

testvérpár: *Finkei Pál* és *Finkei József* leszármazottjai sorában hét évtized múltán újból egy másik *Finkey*-pár: *Pál* és *József* hagyták itt földi pályájukat. Ez a megismétlődött két *Finkey*: *Finkey Pál*, volt pécsi kir. ítélőtáblai tanácselnök és *Finkey József*, műegyetemi tanár, nem voltak ugyan testvérek, mint az 1872-ben elhunyt elődeik, ők csak unokatestvérek voltak, — életkoruk is jobban eltért, — tanártársak sem voltak, — arca, termetre sem voltak egymáshoz feltűnően hasonlók, — azonban mindketten Patak szülöttei, a pataki főiskola neveltjei, a „testvér-pár” leszármazottjai voltak s mindketten kiemelkedtek szellemileg a hétköznapi, átlagemberek sorából. Így már csak az unokatestvéri kapcsolatuk címén is jogosnak és illendőnek véltem, hogy emléküket együttesen igyekezzem megörökíteni.

Az első két *Finkey*-ről, *Finkei Pál* és *József* sárospataki főgimnáziumi tanárokról, akiket az 1872. évi kolerajárvány ragadott el életük delén, tragikus haláluk után pár évvel, 1874-ben, *Szinyei Gerzson*, sárospataki akadémiai tanár és főkönyvtárnok mondott gyönyörű együttes emlékbeszédet a főiskola 1874. évi július 5-én tartott évzáró ünnepélyén. Az áldott emlékü irodalomtörténész, az általunk csak „*Gerzson bácsi*”-nak hívott nagy polyhistor tanár, a közvetlen ismeretség és meghitt barátság megható szavaival rajzolta meg a *Finkei* „testvérpárnak” tanári, kartársi és írói arcképét. Mi, a két *Finkey* család fiatalabb tagjai, örök hálára vagyunk lekötelezve *Szinyei Gerzson* bátyánk iránt, hogy megörökítette a mi számunkra is édesatyánk és nagybátyánk jellemvonásait és feljegyzett életükről egyet-mást, amiket enélkül már soha nem tudtunk volna meg.

Ez a szép emlékbeszéd a „két *Finkei*”-ről adott nekem is indítékot arra, hogy az életem alkonyán mellőlem kidőlt újabb két családtagunknak, édes testvéremnek és unokaöcsémnek emléket — bárminő halvány ecsetvonásokkal — de megörökítsem, tehát én is hódoljak az ismétlés törvényének. Írásomat ugyan talán elfogulttá teszi a közeloconi kapocs, melyben mindkettőjünkkel voltam és az őszinte nagy szeretet, mellyel irántuk viseltettem, viszont talán éppen ez a nagy közelség lesz biztosítéka annak, hogy a való tényekre fogok támaszkodni, mert mindkettőjük életét — kisgyermek koruktól fogva halálukig — mint legközvetlenebb tanú ismertem és egyéniségüket, jellemüket bőséges alkalmam volt tanulmányozni és megérteni.

Igyekszem azonban az elfogultság alól kiszabadítani magamat és nem csupán a szeretet rózsaszínű szemüvegén át nézni életüket, közéleti és családi tevékenységüket, hanem tárgyilagosan bemutatni erényeiket és fogyatkozásaikat. Igaza van Széchenyinek, hogy a „De mortuis nil nisi bonum” közmondást helyesebb úgy fogalmazni, hogy: „De mortuis nil nisi verum.” Bölcs dolog elhallgatni azt, ami nem a nagyközönség elé való, vagy éppen káros hatású lehetne, — viszont mindenekfelett igyekezzünk a valót, az igazat megírni.

Ezt a szerény megemlékezést két kedves rokonomról eredetileg csupán a Finkey rokonság számára akartam megírni és kiadni, mint családtörténeti adatokat. Beláttam azonban, hogy talán a Pataki Öreg Diákok Egyesületének tagjait is érdekelheti, ha a családtörténeti részletek nem is, de az a tény, hogy szeretett Főiskolánk védőszárnyai alól egy felsőborsodi kis faluból elindult papi családnak száz év alatt hat tagja lett tanár: három gimnáziumi, kettő jogakadémiai (ezek egyike később egyetemi tanár) és egy műegyetemi tanár s ezenkívül egy kir. ítélőtáblai tanácselnök és kettő ügyvéd. Az Alma Mater jótéteményei nélkül ki tudja, mi lett volna belőlünk. Mindnyájan Tőle szívtuk magunkba a hazafias és vallásos szellemet és a puritán egyenes jellemet, mely képesekké tett bennünket arra, hogy a Főiskola szárnyai alól kirepülve, megálljuk helyünket a társadalomban. Ennyiben tehát az én kis dolgozatom is szerény adalék lehet Alma Materünk történetéhez. Örömmel és hálás köszönettel fogadtam azért a Diákszövetség elnökségének szíves ajánlatát, hogy a két újabb Finkeyről írt megemlékezésem a „Pataki Krónikák” sorozatában jelenjen meg.

A m. t. Elnökséget és kedves volt diáktársaimat azonban szeretettel kérem, bocsássák meg írásomnak talán erősen subjectív hangját, ami alól legjobb törekvéssel sem tudtam magamat kiszabadítani.

## I. SEJTÉSEIM A FINKEY-EK ELŐDEIRŐL.

A Finkey-család genealógiájáról, családunk régi tagjairól — őszintén bevallom — édes-keveset, mondhatom semmi hiteleset nem tudok. Én is még az apám életében uralkodott liberális, illetőleg individualisztikus világfelfogásban nőttem fel, mely az ősök kutatását, a családfák összeállítását a honoratior foglalkozású emberek részéről szinte méltatlannak, oktalan dicsekedésnek tekintette. Az egyéni érdemet, a magunk erejéből való feltörekvést és érvényesülést többre becsültük a kacagányos ősöknél.

Nekem, aki kétéves koromban apámat és anyámat egyszerre elvesztettem (1872 karácsony másod- és harmadnapján), nem is volt módomban szüleimtől őseinkről, elődeinkről valamit hallani vagy kérdezni. Testvéreim néhány évvel idősebbek voltak ugyan nálam, de ők is elég gyermekek voltak még arra, hogy ilyesmi iránt érdeklődjenek. Családi körünkben egyedül anyai nagyanyám, özv. Tatar Mihályné szül. Pédery Eszter volt az egyetlen, aki mint eléggé nagy idők tanuja (1803—1887) tudott valamit és elmesélgetett néha a régi dolgokról. De ő inkább a saját családfájáról beszélt nekünk gyermekeknek egymást, amire mi természetesen nem sokat hederítettünk. Annyi maradt meg emlékezetemben ezekből, hogy anyai ágon a Zsarnayakkal (Zsarnay Lajos, sárospataki theol. akad. tanár, majd a tiszáninneri ref. egyházkerület püspöke), továbbmenőleg pedig a Csécsi-familiával voltunk rokonságban, mely utóbbi család ősei, az idősebb és ifjabb Csécsi János, a XVII—XVIII. századi üldöztetésekben és főiskolánk bujdosásában, majd újból talpra-



állításában jelentékeny szerepet vittek. A nagy Csécsi professzor Éva nevű leánya volt állítólag nagyanyám dédanyja. Rokonságban volt nagyanyám a sátoraljaújhelyi Évva András (volt törvénytudós elnök) családjával s a Terhes- és Fodor-családokkal is. Utóbbiaknál töltötte fiatal leánykorát s gyakran készített ebédet az aggkorában sorkosztra oda is eljáró Kazinczy Ferencnek.

Nagyanyám mesélt néha a Finkey-család őseiről is, hogy azok Rákóczi Ferencsel együtt fej- és jószágvesztésre lettek elítélve, így kibujdostak s mikor később visszajöttek, Finkén telepedtek meg s azt határozták, hogy a családból mindig legyen egy református pap, hogy ennek révén nemeseknek számítsanak. Ennek a semmivel alá nem támasztott mesének talán valami alapja lehetett, mert Pali bátyám is olvasott történeti könyvekben Finkey Istvánról, aki Rákóczi Ferenc udvarában szerepelt. Valamint a Csoma József által az „Abauji nemes családokról” írt szép monográfiában (Abauj-Torna vármegye nemes családai. 1897. A M. Tud. Akadémia kiadása) részletesen fel vannak sorolva a Finkey-család, mint régi borsodi nemes család, XV—XVII. századbeli tagjai. Csoma szerint a Finkei-család a XV. században költözött Borsodból Abaujba és ott egyes tagjai jelentékeny szerepet vittek. Legrégibb hiteles okmánytári adata Finkei Heenről való, akinek gyermekei voltak Petheő de Nagyfinke és Donch. Előbbinek fia volt F. Jakab († 1353), utóbbié Paulus Magnus († 1379). Legutolsó tagja lett volna a családnak Finkei István († 1602).

Abauj megye kötelékébe Finkei Jakab lépett be, aki 1308-ban a bodolói birtokot nyerte s országbírói parancsra a jászói Convent beiktatni akarta, de Jáнки Miklós István fia és Péderi Benedek ellenmondtak. De azért úgy látszik, a bodolói birtok mégis a Finkei-családé lett, mert az 1427. évi portális összeírás-kor Finkei Jakabnak Bodolón 11 portája volt és 1548-ban Finkei János evocáltatta Putnoki Bálintot Kisbodoló erőszakos elfoglalásáért.

1494-ben II. Ulászló király a borsodmegyei Besenyőt és az abaujmegyei Devecser felét Finkei Gábornak, Benedek fiának adományozta, de az iktatásnál Putnoki Györgyné, Etre Pál, Antal, István, Dénes fiai és Orsolya Csapó Albertné, Korlát László és felesége, Kati ellentmondottak.

Ennek a Finkei-családnak leszármazottjai-e a mi családunk ősei, ezt valóban nem merem állítani és vitatni. A nevek ismét-

lődése (a mi családjunkban is voltak Istvánok és Péderiek) némi valószínűséget enged nyújtani arra, hogy talán ennek a családnak leszármazottjai lehettek a mi elődeink is. Néhány évtizeddel ezelőtt Borovszky Samu, a M. Tud. Akadémia tagja, elkezdte a borsodmegyei családok történetének megírását és nekem először említette, hogy gondja lesz a Finkey-család őseinek felkutatására is. Sajnos, az ő korai halála meggátolta ennek kivitelét.

Még egy további rejtély is áll előttem családjunk történetében. Több régi könyvben találtam a Finkei-Dakó családi nevet beírva. A hegymegyi egyház anyakönyvében is nagyatyám Finkei Dakó Ábrahámnak van feljegyezve. Szinyei Gerzson is így említi a Finkei testvérpárról írt emlékbeszédében nagyatyámat. De már apám és fivére nem használták a Dakó nevet s az ő és a gyermekeik anyakönyvében is hiányzik a Dakó név. Sem nagyanyámtól, sem Finkey József pataki jogtanár bátyámtól, aki többször hozzáfogott családjunk történetének kikutatásához, nem említették előttem soha a Dakó név eredetét. Így én sem használtam és Finkey József öcsém sem használta ezt az állítólagos családnevet.

Családfánkat így biztosan és hitelesen csupán szépszüelőink tudom felvinni.

A szendrőládi ref. lelkész úr szíves értesítése szerint nagyatyám, Finkei Ábrahám, szendrőládi lévita atyja, tehát a mi szépatyánk: *Finkei Sámuel*, borsodi prédikátor volt, aki az ottani anyakönyv tanúsága szerint 1804 január 28-án halt meg 66 esztendőskorában. Így születési éve 1738. Felesége *Tóth Éva* asszony volt, aki Borsodon 1812 október 17-én halt meg 60 éves korában, így született 1752-ben. Ők voltak tehát szépszüelőink. Sajnos, róluk többet nem tudok.

Ebből a hiteles adatból azonban megállapíthatom, hogy családjunk ősi fészke, a Borsod vármegyének nevet adó Borsod falucska, majd Szendrőlád volt. Nagyatyánk Szendrőládon volt lévita, itt születtek a Sárospatakra jutott atyám és fivére: a Finkei-testvérpár, akikről a családnak ezt az ágát *pataki Finkeyek*-nek neveztem. De itt éltek a később Miskolcra elszármazott Finkeyek elődei is: Finkei József oskolamester s itt született az a Finkey József, aki mint miskolci gimnáziumi tanár, alapítója lett a család *miskolci ágának*.

## II. A PATAKI FINKEY-EK.

1. A *Finkei-testvérpár: Finkei Pál és József, pataki gimnáziumi tanárok.*

Jóllehet céлом és feladatom csupán az említett két újabb Finkey Pál és József (az én testvérbátyám és unokaöcsém) emlékének megírása, de éppen a bevezetésemben említett ismétlődés és az átöröklés törvényét meggondolva, az ő életük és jellemük hű megrajzolásához és munkásságuk értékeléséhez szükségesnek vélem az ő szüleikről és nagyszüleikről is egyet-mást elmondani. Ebből fogjuk látni, hogy mit örököltek ők szüleiktől és nagyszüleiktől.

Lássuk először a pataki Finkey-ág elődeit.

Szépatyánkról, *Finkey Sámuel* borsodi prédikátorról (1738—1804) közelebbi adataim nincsenek.

Nagyatyánkról, *Finkey Ábrahámról* azonban, az anyakönyvi adatok és Szinyei Gerzson feljegyzései alapján már elég hiteles képet rajzolhatok. Született Borsodban 1781-ben. Miskolcon végezte a gimnáziumot. A miskolci főgimnáziumnak 1885-ben kiadott Történetében Finkey Ábrahám neve, mint publicus praeceptoré szerepel az 1799—1800 évben. Tehát kiváló tehetségű diáknak kellett lennie.

Fiatalkori éveit azután Borsodban töltötte. Valószínűleg mint káplán vagy oskolamester. Itt is nősült meg éspedig két ízben is. Első felesége Bodnár Zsuzsánna volt, akitől három fiú és két leánygyermekük született. Az első fiú: Ábrahám két és fél éves korában elhunyt. A második fiú: Sámuel (szül. 1814-ben) felnőtt, gazdatiszt lett s későbbi mostohatestvéreit anyagilag is

támogatta. A harmadik fiú (ismét Ábrahám nevű) 19 éves korában halt meg Hegymegen, „száraz betegségben”. Zsuzsánna nevű leányuk férjhez ment Tóbiás Jánoshoz.

1818-ban Finkey Ábrahámot a szendrőládi egyház választotta meg oskolamesternek és előkönyörgő lelkésznek (lévitának). Itt működött 1826-ig, amikor a hegymegi egyház választja meg rendes lelkészeül. Ettől kezdve haláláig, 1849 január 5-ig Hegymegen lelkipásztorkodott. Köztisztelőben és szeretetben állott hívei előtt, akik nagyon sok esetben hívták őt és feleségét keresztszülőkné. Az anyakönyv is feljegyzi, hogy ma halt meg „68 éves korában Finkey Ábrahám, a hegymegi ref. egyháznak 19 évig kedves, közszeretben álló érdemdús lelkipásztora”.

Másodszor mint szendrőládi lévita nősült. Nemes Paksy Erzsébetet, egy borsodi földbirtokos fiatal leányát vette nőül. Esküvőjük is Borsodban volt 1818 október 22-én. Ebből a házasságból két fiú és két leány született. Az első leányka, Erzsébet, 4 éves korában elhunyt még Szendrőladon. A két fiú: Pál és József lettek pataki tanárokká, őket nevezi Szinyei Gerzson a „Finkei-testvérpárnak”. A második leány: Éva, férjhez ment a kupai származású nemes Csorba Jánoshoz. Második felesége halála után három év múlva Finkey Ábrahám harmadszor is meg nősült Hegymegen. Elvette Mészáros Veronikát, nemes Lehótzky Sámuel özvegyét.

Finkey Ábrahám — Szinyei Gerzson feljegyzése szerint — szép készütségű, klasszikus műveltségű ember volt. Nyílt szívű, egyenes lelkű férfi, aki szerette ugyan a társaságot, de csak bizodalmas körben érezte jól magát. Jóbarátok előtt aztán sorra szedte jóízű adomáit s nem győzött eleget beszélni a „régii szép időkről”. Borsod megye egyik legkisebb egyházában is boldognak érezte magát, mikor két fiának, Pálnak és Józsefnek a pataki főiskolában elhelyezése után hallotta, hogy a két fiú gyorsan kiemelkedett tanulótársai közül és dícséreteket, sőt jutalmakat és ösztöndíjakat nyertek és hoztak haza a szünidőkre. Egy szegény falusi papnak bizony nagy áldás és öröm volt, hogy fiait, azok tehetsége és szorgalma révén sikerülni fog tisztas állásba juttatni s nem kell őket otthonról segíyezni.

Pál és József édesanyjáról, a mi nagyanyánkról, Paksy Erzsébetről keveset tudok. Mint hű feleségnek és gondos anyának gyermekeiben volt öröme és dicsekvése. Szinyei Gerzson feljegyzése szerint a sokgyermekes református papnék sorsa volt az ő

osztályrésze és érdeme is. Öt gyermek gondozása a szerény papi fizetésből elég fáradságot és odaadó munkát jelentett a törekeny szervezetű, finom lelkű asszonyra, aki ötven éves korában (1840-ben, Hegymegen) hűnyta örök álmra fáradt szemeit.

a) Az első Finkei Pál.

Finkei Pál 1820 december 30-án született Szendrőládon. Szinyei Gerzson leírása szerint arcra és termetre nézve szakaszott mása volt nagyapánknak s lelkileg is többet örökölt nagyapánkból, mint fivére József, aki külsőleg inkább nagyanyánkra ütött. Egy elég jó fénykép is maradt róla, mely megerősíti Szinyei Gerzson állítását, hogy „mellig érő hosszú, gondozott szakállával, bátor, nyílt, jóságosan sugárzó szemeivel mintha egy ótestamentomi pátriárcha támadt volna benne új életre...” A régi bölcs és szelid professzorok mintaképe volt. Valósággal született tanári temperamentum és egyéniség, akiről még én is minden legációm alkalmával a lelkipásztoroktól, mint volt tanítványaitól, a leghálásabb megemlékezést és magasztalást hallottam.

Tanári egyéniségét meghatározó szeretettel jellemezte egyik volt tanítványa, a legkitűnőbb pataki professzorok egy másik mintaképe: Maklári Pap Miklós, a két Finkei és kortársuk: Molnár István sírkövének megkoszorúzási ünnepélyén, 1882 május elsején mondott szép emlékbeszédében: „Ha csak annyit mondok, hogy az egyikben — jeles életírójaként — mintha egy ótestamentomi pátriárka támadt volna új életre, s aki otthon, csendes családi tűzhelyénél nyájas szeretetével, igaz barátságával melegített, iskolájában békés türelmével, atyai bölcsességével, szelíd jóindulatával magához bilincsel s kitől, ha régi jó szokásaként az évet befejező vizsgálatok alkalmával a szeretet és hála őszinte könyvei közt elbúcsúztunk, úgy éreztük, hogy csak atyát cseréltünk, midőn a nagy szünidőre hazatértünk, ha csak ennyit mondok is: ti tudni fogjátok, hogy a férfiú *Finkei Pál* volt.”

Finkei Pál (ő maga még mindig *i*-vel írta nevét, ezért írom én is elődeink nevét *i*-vel. hiszen az-*y* használata csak a múlt század derekától jött divatba, mint a nemesi eredet mutogatása) a népiskola elvégzése után a pataki gimnáziumba került. Már gimnáziumi élete alatt kitűnik tanárai előtt nagy szorgalmával és a

latin nyelv s a klasszikus világ iránti olthatatlan szerelmével. Ebben is atyjára ütött, aki — Szinyei Gerzson leírása szerint — ha a két fiú nagyszünidőre hazament, rögtön elővette őket, hogy állnak a klasszikusokkal. Nagyatyánk inkább a görögöt szerette s ebben József volt otthonosabb. Pál ilyenkor szeretett elmenekülni a censeálás elől. De a latinból bátran állta a legszigorúbb kikérdezést. Viszont Pál pompás (olykor rögtönzött) predikálásával és vidám dalaival nyerte meg apjuk tetszését, úgy hogy az öreg nem tudott különbséget tenni köztük. Egyformán szerette őket és büszke volt rájuk. Nagy örömmel hallotta másoktól is, hogy a tanári kar szeme rajta van két fián s az osztályukban hamarosan az első között szerepelnek. Majd rövidesen primárius diákok és publicus praeceptorok lettek, akiből a tanárok kinézték jóelőre a leendő tanárokat. Úgy is lett.

Pál azonban, aki általában bátrabb és élénkebb természetű volt öccsénél, az inkább szobatudós hajlamú Józsefnél, az 1848 márciusi nagy események hatása alól nem tudta kivonni magát s a könnyen megkapható tanári katedra helyett felcsapott honvédnek. Nagy lelkesedéssel vett részt a Görgey táborában. A híres kassai kilencedik ezredben, a „vörös sipkásoknál” szolgált több hónapig. Sok érdekes élményét mesélgette el később bizalmas körben. Még fia, Pali is hallotta ezeket. Itt is igazolódik az ismétlődés törvénye. Pali bátyám, mondjuk: a „második” Finkey Pál, szintén nagy lelkesedéssel végezte később az egyévi önkéntesi tanfolyamot és mint tartalékos hadnagy büszke örömmel emlegette a székelyhídi és a balassagyarmati királygyakorlatok részleteit, melyek során alkalma volt egyízben magának I. Ferenc József királynak is jelentést tennie.

A honvédekdedés folytán Pál később lett tanár, mint fivére József, akit már 1848-ban — a hadiesemények miatti csonka évben — tanáruul alkalmaztak Patakon. Pál a honvédségtől hazatérve, előbb káplánkodott, majd 1850 júliusban ő is tanár lett és pedig Szikszón, az ottani félgimnáziumban. Itt több osztályt tanított és az igazgatói teendőket is végezte. Tanítványa volt Vécsey Tamás, a későbbi nagy hírű egyetemi professzor is. 1852-ben a miskolci gimnáziumba hívták meg rendes tanáruul. Itt töltött két évet. Végre 1854-ben a tiszáninneni egyházkerület közgyűlése sárospataki rendes tanárrá választotta. 1854 szeptembertől aztán haláláig Patakon maradt. Egyike lett a pataki főgimnázium legnépszerűbb és legszeretettebb tanárainak.

Irodalmilag is sokat dolgozott. Különösen a latin nyelv tanításának kérdése foglalkoztatta. E tárgyról gyakrabban írt az Erdélyi János által alapított Sárospataki Füzetekbe. Több nagyobb fordítással is megörvendeztette a tudós szerkesztőt. Így a „Protestáns egyháztörténeti kútfők” című sorozatba lefordította Szilágyi Benj. Istvánnak Acta synodi nationalis c. munkáját, amiért Erdélyi külön nagy dicsérettel adózott a kitűnő fordítónak. Írt latin nyelvtant és közkedveltté vált latin szótárt. A nehéz nyelvtani szabályok megszerettetése végett pattogó verssekbe szedte a grammatikai különlegességeket. Ezeket még én is tanultam s tényleg játékos könnyedséggel szívtuk így magunkba a nyelvtan elemeit. Nagyobb önálló munka alkotására azonban a rengeteg iskolai elfoglaltsága és népes családjának eltartása gondjai miatt nem futotta idejéből. Állandóan az első osztály vezetése volt rábízva, ami egyfelől a legnagyobb türelmet igényli — hiszen állandóan 120—150 növendékkel kellett vesződnie —, másfelől a falusi iskolákból bekerült, gyakran igen csekély műveltségű fiúk fegyelmezése is különösen nagy tapintatot és fáradságot kívánt. Különösen nehezítette munkáját az is, hogy a 67—68-iki honvédelmi törvények által meghonosított honvédelmi kötelezettség alóli menekülés célzatával gyakran 15—20 éves fiúk is beiratkoztak az első gimnáziumi osztályba.

Még mint miskolci tanár, 1853-ban megnősült. Nemes Tár Mihalý sárospataki birtokos és Péderi Eszter fiatal, viruló szép leányát, Esztert vette feleségül, kivel haláláig a legboldogabb családi életet éltek. Hat gyermekkel áldotta meg frigyüket a Mindenható, akik közül kettő korán elhunyt (Erzsike: 1857—1868 és Katicska: 1861—62), négyen azonban (Eszter: 1860—1941, Pál: 1863—1939, Ilona: 1865—1919 és Ferenc 1870.) minden anyagi nehézségek és a két szülőnek az 1872-iki kolerajárványban váratlan halála ellenére, nagyanyánk odaadó gondosága és önfeláldozó munkássága folytán felnevekedtünk. Az 1872. év végén nagy erővel fellépett kolerajárvány elsősorban ugyan a szegényebb néprétegeket pusztította, akik az egészségügyi rendeleteket tudatlanságból vagy konokságból nem tartották be, azonban az intelligens osztálynak is meg kellett hozni a maga adóját s a tanári karból éppen a Finkey-testvérpár lett a járvány áldozata. József december 20-án, Pál, aki a fivéréből törént elbúcsúzaskor tőle kapta el a betegség csiráját, december 26-án halt meg. Tetézte a Pál halálának súlyát az a további meg-

rendítő esemény, hogy felesége is, férje halála feletti szívbénulásában, másnap, december 27-én követte férjét a korai halálba. (Apánk 52, anyánk 45 éves korában dőlt ki.) A mindkettőjüket eltemető lelkész, Terhes Barna reszkető kézzel írta be az édesanyánk halotti anyakönyve jegyzet rovatába: „Négy árvája maradt.” Bizony, hálával kell leborulnunk a Mindenható előtt, hogy megtartotta számunkra még 15 évig jó öreg nagyanyánkat, aki éjt-napot eggyé téve fáradozott felnevelésünkön.

### b) Az első pataki Finkey József.

A Finkei-testvérpár másik tagja, *Finkey József*, 1824 jan. 7-én született Szendrőládon. A Pálnál négy évvel fiatalabb József inkább az édesanyjának testi és lelki vonásait örökölte. Szi-nyei Gerzson leírása szerint „a középnél nem volt nagyobb termetű, vékony, sovány alkatú volt. Férfikorában fiatalkori szépségének nyomait csak a két fekete szem bágyadt ragyogása mutatta. Sápadt arcán a szobor nyugalma, a kifárasztott türelem szenvedélytelensége, a férfibánat és lemondás keserősége tükröződött vissza. Természetére nézve síma, hajlékony és engedékeny volt, aki könnyen alkalmazkodott a viszonyokhoz. Helyzete, az élet és annak viszonyai tartózkodásra, óvatosságra szoktatták egész a félénkségig.”

Gimnáziumi és akadémiai pályáját ő is, mint fivére, a sáros-pataki főiskolában végezte. Mindig a legelső tanulók egyike volt, aki nagy szorgalmával és a klasszikus nyelvek, különösen a görög nyelv iránti nagy vonzalmával tanárai és az előljárság figyelmét igen korán magára vonta. Sok kitüntetést, pályadíjat érdemelt ki. Akadémiai éve elvégzése után hamarosan köztanító lett s már 1848-ban tanáru alkalmazzák, majd 1849 novemberétől a tanári kar ajánlatára rendes tanárrá választott a görög nyelvi tanszékre, melyen haláláig megmaradt.

A tanszéken főként fáradhatatlan szorgalmával tűnt ki. A görög nyelv iránti lelkesedése írói becsvágyat öntött lelkébe. Mint író és műfordító tényleg többre vitte bátyjánál és nagyobb emléket hagyott maga után. Tanári kötelességeinek pontos teljesítése mellett a szaktudós szenvedélyével temetkezett könyvei közé. Nagy becsvágygal kívánta szolgálni és előrevinni a görög műveltség ügyét hazánkban. Latin és görög nyelvtant írt s több



tanártársával együtt részt vett a legnagyobb magyar-görög szótár kidolgozásában. Lefordította Lucanus Pharsaliáját s ezt a Tud. Akadémia pályázatára beküldötte. Jutalmat nem nyert ugyan, de fordítása elismerést aratott. Leghőbb vágya volt, hogy a nagy görög költőnek, Szofoklesznek tragédiáit magyar nyelvre átültesse. Vályi Nagy Ferenc példája lebegett szemei előtt. Folytatni kívánta nagy elődének munkáját, aki Homér fordításával úttörője lett a görög szellem halhatatlanjainak magyar nyelven megszólaltatása művében. Hosszú évek fáradságos munkájával sikerült is ezt a legszebb ambícióját megvalósítania. Szofoklesz tragédiái közül ötöt (Ajasz, Filoktetesz, Trachisi hölgyek, Elektra és Ojdipusz király) alak- és tartalomhű fordításban mu-  
tathatott be a magyar tudós világnak.

Fordításait beküldte a M. T. Akadémiának kiadás végett. Sajnos, az Akadémia által kiküldött szakbizottság nem teljesítette kérését. De a tudósvilág mégis megadta neki az illő tiszteletet és elismerést. Az egyik bíráló hangsúlyozta, hogy kiadása nyereség lenne irodalmunkra. Toldy Ferenc, az Akadémia titoknok, „legnagyobb dicsérettel üdvözölte a szerény kálvinista professzor munkáját”. Erdélyi János, a magyar irodalom akkori vezérférfia, dicsekedve mutatta be a Finkei József munkásságát a tudós világnak s koszorút nyujtott tisztársának, aki „túlmenve a tankönyv és a szótár szárazságain, az óvilág szellemébe merült és azt élvezve, másokat is annak élvezetére tanított.” Kazinczy Gábor, a nagy szónok: „álmélkodással csodálja szorgalmát és szellemi örökség szerint azon viszonyba lép vele, melyben nagybátyja (Kazinczy Ferenc) volt egykor Vályi Nagy Ferencsel.” Buzdítja, bátorítja és pártfogójául szegődik. Az ő anyagi segítségével adja ki Finkei József az említett öt Szofoklesz-tragédiát magyar nyelven (Sárospatakon 1858—1866).

Örömmel fűzhetem az idézett dicséretetekhez azt a saját kedves élményemet, hogy mint kolozsvári egyetemi hallgatót ért az a szerencse, hogy egyik legkedvesebb tanárom, Concha Győző biztatására elvittem a Finkei József Elektra-fordítását Brassai Sámuelhez, a nagyhírű polyhisztorhoz. Akkoriban adta Jászai Mari, a legnagyobb magyar tragikánk, Kolozsváron is az Elektrát Csiky Gergely fordításában. Concha tudomása szerint Brassai bácsi nagyon elégedetlen volt a Csiky fordításával, ezért hívta fel figyelmét a Finkei József régibb fordítására. Rögtön írtam Patakra s a könyvtárból küldtek is egy duplum példányt. Ezt

vittem én el Brassainak, aki szívesen fogadta a nála 70—80 évvel fiatalabb joghallgatót s később mikor átnézte a Finkei-féle fordítást, azt mondta róla Conchának, hogy régies és nehézkes ugyan a fordítás, de még mindig jobb a Csikyénél.

Erre a nagy munkára fordított rengeteg fáradsága és az Akadémia részéről várt támogatás elmaradása feletti elkeseredése miatt írja Szinyei Gerzson, hogy „kevés ember van, aki az élet utain nehezebb próbákra vettetett volna alá s aki oly sanyarú leckéit tanulta volna meg a sorsnak, mint Finkei József. Mintha a görög tragédiák kikerülhetetlen végzete lebegett volna élete felett és ő mintha ezektől a sorsüldözött hőöktől tanulta volna meg viselni az elviselhetetlent.”

De éppen az a nagy tanulság, amit a görög klasszikusokból merített, nyugtatta meg csalódásában. „Kandallója tüzenél az élet keservei, bajai között is a szofokleszi Karok dalainak és ellen-dalainak zenéjében ringatózik. Csodálatraméltó önmegtágadása a munkakedvellőnek, gyönyörű kedvtelése a műélvezőnek.” De idézem Maklári Pap Miklóst is, aki a Finkei József sírkövénél ezeket mondja: „Ha visszagondolok a másik érdemes munkásra, kinek sápadt arcán a szobor nyugalma, a férfi bánat keserősége és lemondása tükröződött s aki iskolai kötelességeinek teljesítése mellett otthon az ó világ classicusaival társalkodván, magát mint író is szélesebb körökben ismeretessé tette: ti megismeritek a férfiúban Finkei Józsefet.”

József szintén Patakról nősült éspedig három ízben is, akár csak nagyatyánk. Első felesége Kérészy Éva volt, aki rövid egy év alatt meghalt. Utána Vass Rózát vette nőül 1855-ben. Ebből a házasságból született Róza nevű leányuk, aki szépségével, gyönyörű sudár alakjával sokáig emlegett alakja volt a pataki társaságnak. Lehoczky főiskolai tornatanárhoz ment nőül, majd ennek halála után — évekkel később — Papp József tomori lelkes felesége lett. Hosszú élete végén sanyarú időket ért meg. 90 éves korában hunyt el Géza fiánál. (Másik fia, Lehoczky Béla, szikszói ügyvéd, Abauj vármegye tisztí főügyésze volt, ez is és fia Béla, aki kaposvári kir. ügyész volt, korán elhunytak. Margit leányuk él még, aki szigeti Szabó Győző alezredes felesége.) Finkei József harmadik feleségétől egy fiú és két leány maradt: József, aki 20 éves korában mint jogász halt meg, Ilona, akit a miskolci második F. József vett nőül és Erzsike, aki Nemes István felesége lett.

## 2. *Finkey Pál, volt pécsi kir. ítélőtáblai tanácselnök.*

A második pataki Finkey Pál, akinek életét közelebbről bemutatni és emlékét megörökíteni óhajtom, látszólag más útra indult, mint a két előző generáció tagjai. Nem lett se pap, se tanár, hanem a bírói pályát választotta élethivatásul. Helyesebben mondva, ezt a pályát jelölte ki számára a bölcs isteni Gondviselés. Az eltérés azonban a hagyományos családi hivatástól nem lényeges. Hiszen a bíró is pap, az igazság papja, de tanár is, mert ítéleteivel bajbajutott vagy a helyes erkölcsi útról lesiklott embertársait tanítja a törvények tiszteletére és rászorítja az igazság útjára.

Finkey Pál, az én testvérbátyám is, mint törvényszéki aljegyző, majd aljárásbíró, törvényszéki, majd kir. ítélőtáblai bíró s legutóbb mint kir. ítélőtáblai tanácselnök, azzal tette magát köztisztelet és nagy megbecsülés tárgyává, hogy ítéleteiben mindig a pap és a tanár szerepét is igyekezett betölteni. Istenfélő, hívó lélek volt bírói állásában is, aki ítéleteiben a szigorú igazságot össze tudta egyeztetni a méltányossággal és az emberieséggel. Így érte el azt, hogy ítéleteit a legfelső bíróság is rendszert magáévá tette. Az eléje került embereket nem hatalmi szóval, hanem a helyes törvényes útra kitanítással bocsátotta el és ha szigorú volt is, amikor erre valóban szükség volt, sohasem tévesztette szemei elől a krisztusi parancsot, a felebaráti szeretetet és megbocsátást.

Apjára és nagyapjára ütött abban is, hogy egyeneslelkű, nyíltszívű, őszinte puritán kálvinista lélek volt. Szerette egyházát, szívesen vett részt mint presbyter az egyházi gyűléseken s tehetsége szerint előmozdította egyházunk érdekeit, anélkül, hogy más felekezetűek iránt türelmetlen vagy bizalmatlan lett volna. Sőt nagyon sok róm. kat. lelkésszel és főpappal volt meleg barátságban és állandó szíves érintkezésben. De igen szerette a költőket, a XIX. század derekának nagy klasszikus költőit. Aranyt, Tompát, Petőfit, Madáchot könyv nélkül tudta és gyakran idézgette. Különösen szerette Tompát, a volt sárospataki diákot, kinek humoros elbeszéléseit és kisebb verseit is betűhiba nélkül idézgette megfelelő alkalmakon. Tehát nem maradt hűtelen a családi hagyományokhoz s ha más alakban és más helyzetben, de ő is folytatta nagyatyja és atyja munkáját, az embertársai előtti jópéldaadást és az ingadozóknak helyes útra terelését.

Ezt igazolja életének egész folyamata. 76 évre terjedt életpályája külsőleg nem mutat nagy változatosságot. Elindult és végighaladt a bírói pálya fokozatain és haladt feljebb és feljebb azon a három helyen, ahová az isteni Gondviselés küldötte. Ritka eset különben, hogy azt a negyven évet, amit az igazságszolgáltatás terén töltött, mindössze három városban élte át. Sátoraljaújhelyben kezdte, Kisvárdán folytatta és Pécsen végezte be bírói pályáját. Élete tehát valóban egy csendes patak lassú folyásához hasonlít, melynek medre és tartalma azonban az évek haladásával folyton nőtt mind nagyobbra és szélesebbre.

1863 szept. 8-án született Sárospatakon. Édesatyja, Finkei Pál, pataki gimnáziumi tanár, édesanyja Tatár Eszter volt, akiről fentebb röviden megemlékeztem. Pali bátyám apánktól örökölte testi alkatát, vékony, szikár, nádszál-egyenes termetét, de emellett szellemi tulajdonságait is, nagy tehetségét, alapjában vidám, derült szellemét, az egyenes, bátor szókimondást, az igazi jóbarátok szeretetét és zenei hajlamát. Emlékezőtehetsége párját ritkította. Még öreg korában is kitűnően emlékezett kis gyermekkorának minden mozzanatára. Szüleink halálakor még csak kilenc éves volt, de apánknak és anyánknak egyéniségét, szokásaikat, mondásaikat részletesen emlegette előttem még öreg korában is. Valamint a saját élményeit is szerette mesélgetni. Hároméves korában történt a königgrätzi nagy vereség s ő emlékezett arra, hogy édesapánk nagy örömmel mondta neki a nagy esemény hírére, hogy: no fiacskám, a burkus jól megrakta az osztrákot. Arra is emlékezett, hogy egyéves korában már szalagált s mint élénk fürge gyereket emlegették.

Ez az élénkség tényleg alapjellemvonása volt. Ezt nagyanyánk is eléggé emlegette előttem is. Persze, nagy korholásban volt része anyánk és nagyanyánk részéről, ha az iskolából hazajövet rögtön az ebédet sürgette, még inkább amiatt, mert az ételekben meglehetősen válogatós volt. Emiatt elég része volt szelid fenytésekben is.

Szüleink 1872-ben elhalván, a négy árva gyermek házi nevelése a már akkor hetvenedik évében járó jóságos nagyanyánkra hárult. Az annyira elevenesű és vidám természetű Pali könnyűszerrel túltette magát a nagyanyai figyelmeztetéseken. Gyámjaink (előbb Arday Károly, anyánk testvérének férje, majd Kérészy István, gimn. tanár s 1879-től, amikor Eszti nővértünket Kovácsy Sándor gimn. tanár nőül vette, a nagytekin-

télyű kitűnő pedagógus sógorunk) sem tudták Palit az élénk természetéből folyó apróbb, de mindig ártatlan jellegű (a Bodrogon órákig úszkálás, s vízimalom kerekeiről leugrás, a Rákóczi vár kaszamátaiban bujkálás) pajkosságokról leszoktatni.

Kitűnő szellemi képességei folytán a népiskolai, majd a gimnáziumi tanulmányokban mindig a legelsőek közé tartozott. Játszi könnyűséggel szedte magába a tantárgyakat. A számtanban is, jóllehet a szigorú, de jóakarató Zsindely István Palit pajkosságai miatt gyakran megfeddette, de kénytelen volt elismerni éles eszét és megadta neki is a legjobb érdemjegyet. Erre való tekintettel Pali még gimnazista korában kapott egy budapesti (Jettin) ösztöndíjat, melyet joghallgató korában is tanulmányai befejezéseig élvezett. Nagy segítség volt ez az évi 80 forint szerény anyagi viszonyaink között.

A nyári szünidőket gimnazista korában gyakran nagybátyánknál, Tatár Mihály pthrügyi ref. lelkész családjánál töltötte. Kitűnő alkalmat adott itt a falusi élet érdekességeit és tanulságait megismernie s emberismeretét gyarapítania. Az ottani érdekes emberekről, így egy tréfáskedvű, agyafúrt községi jegyzőről, egy együgyű papról később is kacajkeltő élményeket és adomákat mesélt nekünk és jóbarátainak. Még kedveltebb céltáblája lett adomázó hajlamának a pataki gimnáziumi rajz és szépírástanár, Szücs István, a népszerűen csak „Szücs Pátri”-nak nevezett nagyétkű, hirtelen felfortyanó, kissé komikus, tömzsi alakja. Évtizedeken át végéremehetetlen gyermekes tréfákat meséltek egymásnak, ha összekerültek régi osztálytársaival. Rácz Gáborral, a későbbi altábornaggyal versenyezve adták elő szíporkázó szellemességgel a sokszor csintalan Szücs-pátri eseteket, még késő öreg korukban is. Leghűségesebb hallgatója és élvezője volt jóízű adomázgatásának Kovácsy Feri unokaöcsénk (Eszti nénénk fia), aki Pali bátyámnak budai lakásán minden napos vendége volt. Pedig hálásak lehettek a talán faragatlan, de a szépírást mesterien tanító Szücs Istvánnak. Lehet mondani, minden az ő keze alól kikerült tanítványa gyönyörű gyöngybetűkkel ékes írást sajátított el tőle. Pali bátyám írása is haláláig párját ritkította biztos, szabályos szép betűivel. Törvényszéki, majd táblai korában bíró a kir. Kúrián is híre járt az ő gyönyörű írásának.

Ezzel is igazolódik különben az ismétlődés törvénye. Nagyatyánk szerette ilyen ártatlan adomákkal gyönyörködtetni meg-

hitt baráti körét. De kifogyhatatlan volt Pali bátyám öreg korában is a bűnügyi esetek és vizsgálatok, majd Budapesten különösen az operaelőadások kritikájának élvezetes elbeszélésében is. Végtelen kár, hogy ezt a nagy elbeszélő képességét irodalmilag nem értékesítette.

Gimnáziumi életének fénypontja gyanánt emlegette az Iglón töltött egy évét. A IV. gimnáziumi osztály végzésére — a német szó elsajátítása célzatával — küldte fel akkori gyámunk, Kovácsy Sándor, Palit ebbe a gyönyörű alsótátrai híres jó gimnáziumba. Tényleg nagyon jól elsajátította ez egy év alatt a német nyelvet. Itteni tanáraitól és tanulóársairól is teméntelen jóízű adomát mesélgetett később. Azt persze nem emlegette, amin viszont mi neveltünk jókat, hogy Iglóról hazajövet egy nagy koffer ásványt hozott magával s miután Kassán az átszállás közben több órát kellett töltenie, megmászta a kassai katedrális tornyát is. De hogy valaki a becses kőgyűjteményét el ne lopja, magával cipelte a súlyos koffert fel a toronyba is.

A gimnáziumot kitűnő sikerrel elvégezve, a pataki jogakadémia hallgatója lett s ott sok kitűnő jogásztársával nemes vetélkedésben igyekeztek a kiváló nagy tanárok (Emödy Dániel, Ballagi Géza, Szánthó Gyula, Baczoni Lajos) tanításait magukba szívni. Különös kegyelettel emlékezett vissza öreg napjaiban is Emödy Dánielre, aki tényleg az utolsó nagy magánjogászunk volt, aki a 48 előtti magyar magánjogot is alaposan ismerte és hallgatóival megismertette. Le is írta valódi gyöngybetűkkel Emödynek magánjogi és polgári perjogi előadásait, melyeket díszkötésbe köttetve én is kegyelettel őrzök könyvtáramban. Emödy ugyanis nekem is egyik legkedvesebb tanárom volt, akitől a régi magyar magánjogról szerzett ismerettemmel én is nagy sikert arattam ügyvédi vizsgámon.

Legyen szabad itt megemlítenem Pali bátyámnak egy kedves élményét, ami igazolja azt a nagy tiszteletet s közbecsülést, mellyel Emödy Dánielt a magyar jogászvilág körülvette. Mikor Pali bátyám Budapesten a gyakorlati bírói vizsgára előállt, egyik rendkívüli szigorúságáról ismert cenzora, Vavrik Béla (később a kir. Kúria másodelnöke), a magyar magánjogi tudomány egyik legnagyobb Mestere, a telekkönyvi jogból való kérdés előtt megjegyezte, hogy vidéki joghallgatók a telekkönyvből rendszerint nem tudnak, mert a vidéki jogakadémiai tanároknak sincs elég ismeretük a telekkönyvi gyakorlatból. Pali teljes tisztelettel

kérte, hogy csak tessék azért ebből is kérdezni. Hát ön kitől hallgatta a telekkönyvet, kérdi Vavrik. Emődy Dánieltől, feleli Pali. Az már más, szólalt meg újból Vavrik. Mert jegyezzék meg uraim, fordult a zsúfolt hallgatóságához, Magyarországon Wenczel Gusztávon (budapesti egyetemi tanár) kívül egyedül Emődy Dániel ismeri alaposan a régi magyar jogot, az ő tanítványa tehát bizonyosan meg fog felelni. Pali csakugyan kitűnően megfelelt Vavrik minden kérdésére.

Jogászokodása alatt Pali bátyám, a kiváló tanárok buzdító példája nyomán, a jogi irodalommal is behatóbban foglalkozott. Ennek szép eredménye volt egy akadémiai pályadíjat nyert dolgozata a halálbüntetésről. Jó alkalmat nyújtott neki az irodalmi tanulmányokra az is, hogy Szinyei Gerzson, a főiskola főkönyvtárnoka, akkor kezdte meg a 60 ezer kötetes könyvtár cédula-katalógusának elkészítését és ehhez a munkához több jó írású diáktársa mellett Palit is felszólította, akinek gyönyörű írása különösen megtetszett a nagy polyhistor könyvtárnoknak. Jogászokodása alatt rengeteg tudományos és szépirodalmi könyvet buvárolt át Pali s végtelen kár, hogy ezt a szépen megindult érdeklődését és a tudományos munka iránti vonzalmát az ügyvédjelöltsége alatti fordulat megakasztotta s betemette.

A jogtudományi államvizsga letétele után, melyet három kitűnő jogásztársával együtt (Rácz Lajos, későbbi kúriai tanácselnök, Átányi József, későbbi koronaügyész helyettes, Kálniczky Géza, későbbi kassai kir. ítélőtáblai bíró, akikkel élete végéig meleg barátságban maradt) egyhangú kitüntetéssel tett le, Pali bátyám Sátoraljaúj helybe ment ügyvédi gyakorlatra. Ambrózy Nándor, sátoraljaúj helyi nagyhírű irodájában dolgozott több hónapig. A nagyműveltségű és társadalmilag előkelő, szellemes ügyvédnél sok gyakorlati képességet és társadalmi ügyességet szerzett s az Ambrózy családdal, a kitűnő ügyvéd leszármazottjaival élete végéig bizalmas barátságban állott.

Mint ügyvédjelölt kezdte meg a jogtudományi szigorlatok letételét a budapesti tud. egyetem jogi karán. Az első, ú. n. történeti szigorlatot kitüntetéssel le is tette. Pulszky Ágost, a rettenetes szigorú hírben állott nagy jogbölcész-tanár volt cenzora, aki nagy elismeréssel ajánlta kitüntetésre Palit. Sajnos, a következő szigorlatokra már nem vállalkozott s így a jogtudori címet nem szerezte meg. Ennek oka egyfelől a közbejött önkéntesi éve

volt, másfelől talán az újhelyi vidám fiatal baráti társaság is lehetett, ami elvonta idejét a tanulástól.

Az önkéntesi évét Budapesten töltötte a Ludovika Akadémiában, ahova akkor a honvédségnél szolgáló önkénteseket összegyűjtötték. Boldogan emlegette mindig az önkéntesi évét, mely alatt rengeteg új barátot szerzett, akikkel — már mint későbbi tábornokokkal, öreg korában is jó barátságban volt (a nagy Ázsia-kutató Stein Aurél is önkéntestársa volt). A katonás tartás annyira szokásává lett, hogy nyugalmazott állapotában sokan őt is civilben járó nyugalmazott tábornoknak nézték.

Önkéntesi éve alatt nyílt alkalma zenei érzékét kimélyíteni. Már joghallgató korában is nagy technikai gyakorlatot szerzett a zongorajátszásban. Pedig otthon nem volt zongoránk s a főiskolai régi kimustrált zongorák bizony nem nagy élvezetet nyújtottak a finomabb zenei darabok játszásában. Az operák és operettek iránti előszeretete azonban rávitte, hogy sok kitűnő nagy mester darabjait játszi könnyűséggel megtanulta. Budapesten aztán az olcsó katonajeggyel, amikor csak tehette, ott ült az Operaházban, helyesebben állt a legfelső karzaton és mohón szívta magába a klasszikus operákat. Élete végéig legnagyobb élvezete volt ezek eljátszása a később megszerzett saját zongoráján. A magyar nóták iránt nem volt különösebb érzéke. Ezt úgy lát-szik nem ő, hanem én örököltem apánkról.

Az önkéntesi év eltöltése után visszatért Sátoraljaújhelybe, de az ügyvédjelöltséget felcserélte a törvénytudományi joggyakornoksággal. Az újhelyi törvénytudományi akkori kitűnő elnöke, Hammersberg Jenő, rögtön felismerte Pali kiváló tehetségét s nagyon megszerette őt és nagy figyelemmel kísérte további pályáján is. Hammersberg nevezte ki törvénytudományi jegyzőnek, majd aljárásbírónak Kisvárdára, 1892-ben.

A kisvárdai aljárásbíróssággal kezdődik Pali bátyám gyönyörű bírói pályafutása. Ez a kezdet éppen összeesett a polgári peres eljárás nagy reformkorával, a sommás eljárás életbeléptével. Az addigi nehézkes és lassú írásbeli eljárást most a szóbeli gyorsabb eljárás váltotta fel. A Pali éles eszének gyermekjáték lett a közvetlenebb és a gyakorlati életet jobban kielégítő új eljárás megtanulása és gyakorlatba átvitele. Az ő mintaszerű gyors és biztos tárgyalásait mind a járásbírósság vezetője, a kitűnő patriárchalis jellemű Vay Péter, mind a nyiregyházi kir. törvénytudományi elnöke, Megyery Géza nagy figyelemmel és a legteljesebb



elismeréssel kísérték s magukévá tették az ő javaslatait az új törvény kritikus pontjainak helyes értelmezésére nézve.

A járásbíróság vezetője azonban nemsokára szükségesnek látta, hogy Palit a büntető ügyek vezetésével bízva meg. Ő itt is kitűnően megállta helyét s ettől fogva a büntető szak lett az ő egész bírói pályájának a színtere. Már Kisvárdán olyan bravuros vizsgálatokat végzett igen nevezetes bűnügyekben, így különösen egy akkor egészen újszerű szocialista izgatási ügyben, hogy a nagyhírű igazságügyminiszter, Szilágyi Dezső figyelmét is magára vonta, aki 1908-ban soronkívül kir. törvényszéki bírónak nevezte ki Pécsre.

1908-tól kezdve aztán csaknem harminc éven át — 1926-ban történt nyugalomba vonulásáig — Pécs lett a Pali bírói működésének színhelye és az ő otthona. Itt izmosodott meg az ő bírói egyénisége, itt nőtt fel valódi nagybíróvá. 15 évi törvényszéki bíróság után 1913-ban kir. ítélőtáblai bírónak, majd 1921-ben kir. ítélőtáblai tanácselnökké nevezték ki s ezzel elérte bírói pályája zenithjét. Többször megkínálták ugyan kir. kúriai bírósággal, de ő mindig elhárította magától. Nem óhajtott Budapestre kerülni a nagyforgalmú fővárosba, kitűnően érezte magát a szép vidéki gócpontban, Pécsen, a Dunántúl legpatinásabb ősi fészkeben, ahol magánéletét is sokkal kényelmesebben rendezhette be, mint a sok társadalmi kötelezettséggel járó fővárosban.

Mint törvényszéki bíró, mindjárt Pécsre történt kinevezése után a büntető ügyekhez lett beosztva. Elnöke (Hardy Kálmán) és kartársai rögtön felismerték benne a kiváló gyakorlati kriminalistát. Elnöke ezért hamarosan a törvényszék vizsgálóbírájává tette. Ebben a minőségben, melyet sok éven át viselt, rengeteg nagyobb gyilkossági, csalási, hamisítási bűnügyeket bonyolított le, illetőleg ezek bizonyítékainak biztos összeszedésével tette lehetővé azok helyes és igazságos elintézését. Úgy hogy rövidezen mint a Tábla leggyorsabbkezü és legélesebb eszű vizsgálóbírája lett közismertté és tiszteltté. Különösen híressé lett a „kadarkúti nábob” végrendeletének hamisításával elkövetett nagyszabású magánokirathamisítási bűnügyben végzett energikus és bátor vizsgálata, mely éveken át foglalkoztatta a bírói köröket és az előkelő dunántúli vádlott révén a társadalmat is. Az eset lényege az volt, hogy egy gazdag földbirtokos dúsz hagyatékának megszerzése arra csábította az elhunyt beteges birto-

kos egyik oldalrokonát, hogy az elhunyt halála utáni percekben a vádlott rokon a halálos ágyhoz behívott öt tanu előtt szóbeli végrendeletet mondott el, — a halálos beteg hangját ügyesen utánozva — melyben a nagy hagyatékot a vádlott fiainak hagyományozta. Pali mint vizsgálóbíró a legelső kihallgatások során tisztán látta az ügyet s nem riadt vissza az előkelő gyanúsított azonnali letartóztatásától és az ügy összes számainak gyors összeszedésétől, úgy hogy az első fokon eljár. törvényszék el is ítélte a vádlottat. A Tábla azonban egy nagyhírű és erőszakos védő színpadias beszédének hatása alatt, felmentette a vádlottat. A kir. főügyész azonban bíróküldést kért, amit a Kúria el is rendelt s a pestvidéki törvényszéket delegálta az ügy újabb elintézésére. Az új eljárás mindenben igazat adott a Pali által összegyűjtött adatoknak és elítélte a vádlottat, amit a Kúria is helybenhagyott. Ez a több évig húzódott bűnügy tette közismertté Pali nevét, mint a legkitűnőbb vizsgálóbíróét. A nagyhangú védő mesterkedése, aki nem átalotta Pali ellen fegyelmi eljárást kérni a vizsgálat alatti erőszakosságai miatt, visszafelé sült el s Palit a fegyelmi bíróság felmentő ítélettel rehabilitálta.

De sok más, sokkal súlyosabb és bonyolodottabb bűnügyben is nagy eredményeket ért el. Így történt aztán, hogy mikor 1900-ban az új Büntető Perrendtartás életbeléptette a közönséges bűnügyekben is az esküdtbíráskodást, a táblai elnök a pécsi esküdtbíróság elnökévé Palit nevezte ki. Ez a kitüntető bizalom valóban méltó embert ért. Pali bátyám itt is kitűnően megállotta helyét és az esküdtbíróági tárgyalásoknak igazi mintáit mutatta fel.

Különleges nagy érdeklődést keltettek kitűnő jogi fejtegetései, amiket az esküdtekhez kellett a törvény értelmében intéznie a megoldandó jogi kérdések felől. Ő nem tartott nagyképzű tudományos értekezéseket, hanem egyszerűen, szinte kézzelfoghatóan magyarázta meg az esküdteknek, hogy mit jelent ez vagy az a kérdés s mi lesz az eredménye az ilyen vagy amolyan döntésüknek. Így érte el azt, hogy az esküdtek nem tévedtek el a két ellentétes perbeszéd külsőségei, az olykor színpadias védőbeszéd retorikájában s rendszerint a helyes igazságos verdiktet hozták az ő talpraesett jogi fejtegetései alapján.

Jóízűen beszélt el egy kitűnő ötletét, mellyel egy ilyen védői túlbuzgóságot tett hatástalanná. Egyik védő ugyanis szeretett nagy irodalmi tájékozottságával tüntetni az esküdtek előtt

s ezzel igyekezett őket a maga oldalára hajlítani. Egyik alkalommal Madách Ember tragédiájából idézett egy szerinte megfelelő helyet az esküdteknek. Pali erélyesen megrázza az elnöki csengőt s félbeszakítja a védbeszédet azzal, hogy igen szép a védő úr költői színű beszéde, de ha nagy költőktől idéz, akkor helyesen idézzen, mert Madách ebben az esetben nem a védő által elszavaltakat írta, hanem ezeket a sorokat. S fejből elmondta a valódi Madáchi igéket. Persze a védő óvakodott többször Madáchból idézni.

Mint táblai tanácselnök mindössze hat évig működött. De ezalatt is újabb érdemeket szerzett a felsőbbírósi sikeres munkásságával. Az előadó táblai bírakkal a legszebb összhangban végezte elnöki munkáját. Bőséges tapasztalataival, éles ítélőképességével igazi vezetője volt a tanácsnak. Alig volt eset, hogy ne az ő véleménye lett volna határozattá. S ha megesett kivételesen egy-két alkalommal, hogy a tanács többsége nem tette magáévá az ő felfogását, ezekben az esetekben pedig a kir. Kúria adott neki igazat az ő véleményének jogerőre emelésével. Sok ilyen érdekes esetet mondott el, melyekben az ő éleslátása bogozta ki a gordiusi csomót. Különösen érdekes volt egy látszólagos öngyilkossági eset megfejtése az ő logikája és nagy emberismerete révén. Egy jómódú úriember azt a különködést engedte meg magának, hogy ki akarta tapasztalni, mikor veszti el az akasztott ember az eszméletét. Ezért nagy óvatossággal felakasztotta magát, de az inasának jóelőre megparancsolta, hogy őrködjön a másik szobában s ha ő meghúzza az odakészített zsínórt, szaladjon be és emelje le a kötélről. Az inas így cselekedett, de a kísérlet mégis balul ütött ki, az úri ember megfulladt a kötél alatt. Persze az inast vád alá helyezték, aki azonban ügyesen védekezett s látszólag mellette szólt sok mozzanatot. Pali azonban kimutatta, hogy az inas ravaszul felhasználta gazdája okatlan kísérletét és bizony szándékosan elkésetten ment a másik szobába s így bűnösnek kellett kimondani a gyilkosságban.

Pali bátyám nagy tehetsége és bírói nagy erényei itt, a kir. ítélőtáblán tüntek ki legkézzelfoghatóbban. Ő nem sokat olvasott jogi tudományos műveket, nem búvárkodott a német Reichsgericht legújabb ítéleteiben, hogy azokat utánozza, Ő a maga Istenadta józan természetes eszével és igazságérzetével mindig meg tudta oldani a legnehezebbnek látszó, vagy a legkényesebb hátterű jogi kérdéseket is. A törvényeket nem a betű-

höz való görcsös ragaszkodással, hanem azok rációja és célja szerint magyarázta, ezért tudott mindig igazságos és megnyugtató ítéleteket hozni. Ezért tekintettek kartársai a legigazibb tisztelettel és szeretettel rá, mint valódi tanítómesterükre. Hivatali főnökei pedig (Hardy Kálmán törvényszéki, Balogh Károly és Felix Antal kir. táblai elnökök) ezért ajándékozták meg nagyrabecsülésükkel és barátságukkal.

Így lett Pécs nemcsak bírói tevékenységének székhelye, de valódi boldog otthona is.

A családi boldogságot már Kisvárdán megalapította, amikor 1893 január 7-én nőül vette Szentgyörgyi Erzsikét, a sátoraljaújhelyi Szentgyörgyi József és felesége Kolener Sarolta szépséges leányát. Kisvárdán, mint fiatal házasok, sok előkelő családdal benső barátságot kötöttek és a környékbeli sok jó ismerőssel gyakran jöttek össze baráti estékre. Pali mindenkit megnyert derült modorával és szellemes beszédével, jóízű magyáros adomáival; felesége, az örökké nyájasan mosolygó „Erzsus” pedig elbájoló kedvességével, határtalan jószívűségével és figyelmességével nyerte meg mind a férfiak hódolatát, mind a nők őszinte szeretetét. A Vay Péter, Somossy Mihály, Kuzmich orvos, a megyében törzsökös Somlyody családok meleg baráti körében a legkellemesebb hét évet töltötték ott.

Pécsen, ha nem is ennyire széles körben, de — megismerkedve a mindkettőjük előtt ismeretlen gyönyörű dunántúli főváros előkelő családjaival — csakhamar új kedves barátokra tettek szert és folytathatták a kellemes társadalmi életet. Pécsen ugyan, mint csaknem tiszta katolikus városban, egyesek eleinte bizonyos idegenkedéssel fogadták a református házaspárt, de igen kis idő kellett hozzá, hogy itt is megszerezzék számos, előkelő és finomlelkű család tetszését és meleg barátságát. Mind polgári, mind katonai családokkal jöttek össze baráti estékre. A katonák közül különösen Nónay Dezső, a hadapródiskola parancsnokával és feleségével, Rácz Gábor ezredessel (később altábornagy, volt pataki diákkal) léptek baráti kapcsolatba, illetőleg újították fel a sátoraljaújhelyi és pataki régi barátságot. Különösen megszerették Jellachich István, törvényszéki orvost és bájos feleségét, a gyönyörű hangú Csurgay Adél operaénekesnőt, akinek a pécsi kitűnő színházban tartott előadásain elmaradhatatlan bámulói lettek.

Népszerű alakja volt Pali a pécsi úri kaszinónak, mely

Pécs egész intelligenciáját, polgári, katonai, egyházi és világi férfiai foglalta egy kivételesen szép és harmonikus társaskörbe. Itteni ismeretségei révén érte Palit az a tisztesség, hogy a darabant korszak után alakult Tulipán-társaság első elnökének, Simon Bélának halála után őt választotta elnökévé. Ezt a társadalmi kitüntetést nagy örömmel vette Pali és Pécsről elköltözéséig nagy buzgalommal végezte is az elnöki teendőit. Mikor nyugalomba vonulása után Pécsről Budapestre költöztek, 1929-ben, a Tulipán-társaság meghiúsult búcsúzott el tőle és örökös tiszteletbeli tagjává választotta.

Pali bátyám nagy természetbarát volt. Már Újhelyben gyakran tettek barátaival kedélyes kirándulásokat az újhelyi gyönyörű hegyekbe, a Bodnár-völgybe, Zsóryomkára. Pécsen pedig a Mecsek nyújtott kitűnő alkalmat a természet szépségeinek élvezésére. Balogh Károly, táblai elnök, a nagy turista, mint a Mecsek-egylet elnöke kalauzolta Palit és feleségét a Mecsek legszebb pontjaira, így az ottani legmagasabb pontra, a Jakab-hegyre, ahonnan elragadó kilátás nyílt a Mecsek alján elterülő remek tájra. Nyári szabadságidejét eleinte Balatonalmádiban, majd többször velem és feleségemmel együtt a magas Tátrában, Tátraszéplakon töltötték. Együtt jártuk meg igen sokszor a Lengyel-nyerget, az Öt-tó, Zöld-tó, Békás-tó, Poprádi-tó felséges pontjait. Akárhányszor ott fennt maradtunk valamelyik gyönyörű ponton ebédre, élveztük a magyar Kárpát Istenadta panorámáit.

Dacára katonás tartásának és járásának, fizikuma gyenge volt. Külsőleg ez nem látszott rajta. Élete vége felé éveken keresztül sok belső baj kínozta, gyomra nem volt rendben. Rosszúl étkezett, válogatós volt az ételekben. Talán a túlságos cigarettázás is rontotta étvágyát. Angyali jóságú és türelmű felesége valósággal szájába adta a legjobb falatokat, amiket gyenge gyomra elbírt. 63 éves korában gyakori szédülései és hátfájásai arra késztették, hogy nem várva be a szolgálati ideje lejártát, nyugalomba vonuljon. Ezt nagyon bölcsen tette, önmaga és felesége iránti kötelességből. Így a hivatalba járás, különösen a reá fárasztó lépcsőn fel- és lejárástól megszabadulva, még 13 évet kibírt gyenge szervezete.

Pár évig még Pécsen élvezte a nyugdíjas állapotot. A Casinóban, annak gyönyörű kertjében a Nádor-szálló kellemes sörözőjében, a Tulipán-egyleti barátok körében, a ref. templomi

istentiszteletek szorgalmas látogatásával és a róm. kath. Katedrális zenés miséinek élvezetében jól teltek a nyugalom évei. Pécsi háziura azonban, figyelmen kívül, kilakoltatta megszokott kellemes lakásából s miután másutt nem kapott megfelelő lakást, feleségével együtt elhatározták, hogy felköltöznek Budapestre, illetőleg Budára, amivel megvalósíthatták régi tervünket, hogy akiket élethivatásunk úgyszólván gyermekkorunktól kezdve — több mint negyven éven át — elszakított az egyhelyen lakástól, legalább életünk utolsó szakában együtt lehessünk s közelebb jussunk szülővárosunkhoz, Sárospatakhoz és az ő feleségének leánykori otthonához: Sátoraljaújhelyhez és az ottani rokonnainkhoz.

Szerencsére sikerült éppen abban a házban, amelyben mi laktunk, egy kis lakást kibérelni számukra. Itt élte le Pali bátyám utolsó 12 esztendejét. Percnyi pontossággal beosztotta napirendjét. Kitűnő járkálóhelyet talált a közel eső Horváthkerten és a Németvölgyi temető árnyas utain. Nagy előszeretettel járkált különösen az utóbbi helyen, szemlélgette a régi sírokat. Sok elfeledett kiváló emberünk sírján (Virág Benedek, Krecsányi Ignác) mindennap elmerengett. Szoktatta magát az elmúlás gondolatához.

Kellemes társaságot is talált a közeleső Philadelphia-kávéházban. Nagy öröme ide Budára költözött nyugalombavonult volt táblai elnöke, az aranyszívű Felix Antal is s vele és néhány pécsi bíró kartársukkal törzsasztalt alakítottak és különösen vasárnapokon délelőtt elmesélgették a régi szép hivatali élményeiket.

Az említett testi gyengesége, feltűnő lesóványodása végre is megörölték szervezetét. Áldott lelkű felesége tartotta benne utolsó évein testi és lelki erejét. Mindössze két napon át nyomta az ágyat. 1939 március 23-án este, mialatt kezét fogtam, egy gyenge sóhajtással kilehelte lelkét.

Egy igazi jó bíró, lelkiismeretes és igazságos ember, hűséges férj és jó testvér, jó barát dőlt ki vele az árnyékvilágból. Földi hivatását férfiasan betöltötte. Nem volt nagyravágyó, még kevésbé törtető ember, de enélkül is szép pozíciót ért el választott életpályáján. Nem világitott nagyobb körben, de a magyar bírói kart, széles rokonságát, meghitt baráti körét őszinte gyászba borította halálával. Mély részvételt temettük el március 25-én a Farkasréti temetőben.

### III. A MISKOLCI FINKEY-ÁG.

#### 1. A szendrőládi Finkei József és Ethei Júlia.

A szendrőládi egyházi anyakönyvi bejegyzés szerint a miskolci főgimnáziumi tanár, Finkei József szülei: Finkei József szendrőládi oskolatanító és Ethei Júlia voltak. Ők voltak a mi nagybátyáinknak, a pataki első Finkei Józsefnek keresztszülei.

Róluk, az ő életükről, sajnos, semmit nem tudtam felderíteni. Így a miskolci ágnek nevezett másik Finkei-családról is csak az unokaöcsém, a soproni egyetemi tanár nagyszüleivel kezdek a genealógiát.

#### 2. Finkey József, miskolci főgimnáziumi tanár.

(1826—1916.)

A miskolci Finkey-család legrégibb tagja, Finkey József 1826. június 13-án született Szendrőn. Középiskoláit és a theológiát Sárospatakon végezte, kiváló eredménnyel. Ennek bizonyossága, hogy már 1850—51-ben a sárospataki gimnáziumban az inferior synaxisták köztanítója (Publicus praeceptor) lett. A következő év első felében pedig az akkor szervezett nyolcadik osztály vallástanára volt. 1852 január havában az alsóvadászi egyház hároméves tanítóságát fogadta el, sőt ott a negyedik évre is megmarasztották. Régi szokás volt ez egyházkerületünkben, hogy a szegényebb diákok, hogy tanulmányaik folytatására pénzt szerezzenek, vagy annak befejezése után, ha lelkészi ál-

lást nem kaptak, kimentek egy-egy jobbmódú egyházba tanító-  
nak (rectoriára). Így tett annak idején Tompa Mihály is, aki  
Sárbogárdon volt egy évig rector. Sőt még az én időmben is  
több diáktársam ment ki (rendszerint három évre) tanítónak.  
(Egyikük a falun meg is nőült s aztán feleségével együtt jött  
vissza és mint „feleséges theologust” emlegettük.)

Finkey József, a négyévi rectoria elvégzése után — közben  
letette 1855-ben a segédlelkészi vizsgát — abban a szerencsében  
részesült, hogy 1855. nov. elsején a miskolci gimnáziumhoz csa-  
tolt elemi osztályok tanítójává választatott. Hat évig működött  
ebben a minőségben, mikor aztán 1861-ben az egyháztanács által  
a gimnázium második osztályának rendes tanári állására válas-  
ztatott meg. Ebben működött negyven hosszú esztendeig, míg  
1899. szeptember elesején nyugalomba vonult 74 éves korában.

Közel egy félévszázadot töltött eszerint Finkey József a mis-  
kolci gimnázium szolgálatában. E hosszú érdemes munkássága  
alatt a miskolci gimnázium egyik legjelesebb és tiszteltebb taná-  
rává emelkedett. Egyik kiváló kartársa, Csik Dániel, megható  
kegyelettel jegyezte fel, hogy: „tanári működésében igazságos  
szigorúság, sokat megbocsátó szeretet, kötelesség-hűség és pedáns  
lelkiismeretesség jellemezték. Tudományos készültségét pedig a  
kitartó szorgalom s a hosszú gyakorlat közben szerzett gazdag  
tapasztalat szépen kiegészítette, úgy, hogy helyét a szigorúbb  
bírálat előtt is megállotta.” Szakmája neki is, mint a pataki  
testvér-párnak, a latin nyelvtan volt, de emellett a rajz és a  
földrajz is. Tanítványait nagy szeretettel kezelte s azok is sze-  
retettel övezték őt körül. Fiatalabb tanártársai iránt nagy me-  
legséggel viseltetett. Készséges tanácsadásait, finom előzékeny-  
ségét, irányítását egész sereg fiatalabb kartársa hálásan emle-  
gette. Belső baráti kapcsolat fűzte a Miskolcon lakó nagy kor-  
társához, Lévay József költőhöz, aki 91 éves aggastyán létre  
elment a Finkey József temetésére, pedig akkor már egyáltalán  
nem járogatott ki.

Boldog családi életet nyert jutalmul a Jó Istentől. 1856-  
ban vette nőül Báthly Emiliát, Báthly János és Hangátsy Klára  
alsóvadászi földbirtokosok fiatal leányát, akivel 41 évig a  
legharmonikusabb holdogság lett osztályrészük. Felesége a mis-  
kolci társadalomnak egyik legtiszteltebb s jótékonyágáról köz-  
ismert nagyasszonya volt. Négy gyermekük lett. A legidősebb,



József, előbb miskolci ügyvéd, majd a sárospataki jogakadémia tanára volt, — Irmát Molnár Lajos, pataki főgimnáziumi tanár vette nőül, — Klára Piskóthy János, vattai földbirtokos felesége lett, István pedig, a második fiú, vármegyei tisztviselő ma is Miskolcon. (A két fiú leszármazottai, az öreg Finkey József unokái és dédunokái: Finkey Zoltán leánykája: Etuska és Finkey István gyermekei: Emilia, Ida és István tartják és fogják fenntartani még a Finkey nevet, valamint egy távolabbi rokonunk, Finkey Pál, († 1928) volt abaujszántói ügyvéd leszármazottjai — miután Pali bátyámnak és nekem nem jutott ki a gyermekáldásból.)

74 éves korában, 1899-ben vonult nyugalomba Finkey József. Isten kegyelméből még 17 évig élvezte a nyugalom éveit gyermekei és unokái körében (felesége már 1897-ben meghalt). Utolsó éveit kisebbik leányánál, Piskóthy Jánosnénál s ennek férjénél töltötte Vattán, a kellemes vidéki városkában. Leányának — egyetlen még élő gyermekének — fáradhatatlan gondoskodása és ideális meleg szeretete tette számára elviselhetővé az akkor gyöngeségeit s bearanyozta utolsó napjait. 1916 március 20-án halt meg végelgyengülésben.

### 3. *Finkey József, sárospataki jogakadémiai tanár.*

(1856—1908.)

A Finkey-család tanár tagjainak sorában immár negyedik a miskolci öreg Finkey József fia: József, aki azonban nem Miskolcon, hanem Patakon folytatja a családi tradíciót a jogakadémia egyik tanszékén. Míg az előbbi Finkeyek a lelkeszi vagy a gimnáziumi tanári pályára törekedtek, addig a fiatal Finkey Józsefet hajlama a jogi pálya felé vonzotta. Középiskoláit Miskolcon, a jogi tanfolyamot Patakon végezte, mindkettőt jeles eredménnyel. Budapesten tette le az ügyvédi vizsgát s ügyvédi irodát nyitott Miskolcon, ahol a sok ismerős család nagy rokonszenvvel fogadta a kiváló tehetségű és kellemes modorú fiatal fiskálist. Irodája jól is ment.

De pár év múlva előtte is megnyílt a lehetőség arra, hogy a jogi pályán is a családi tradíciót követhesse. A sárospataki jogakadémián megüresedett a bölcsészeti és jogbölcsészeti tan-

szék s a fiatal ügyvéd nagy elhatározással vállalkozott erre a nehéz feladatra. Az 1885. évi őszi egyházkerületi közgyűlés örömmel választotta meg az ambiciózus „kis Finkey”-t erre a nagy elődökkel dicsekvő katedrára.

Az éleseszű, szellemes beszédű és nagy olvasottságú fiatal tanár lelkesedéssel dőlt neki az új szakmának s pár évi odaadó munkával teljesen otthonos lett mind a bölcsészet általános kérdéseiben, különösen a bölcsészettörténetben, mind a jogbölcsészetben. Az örökösödési jog jogbölcsészeti alapjairól írt székfoglaló értekezése (1887) szép bizonyossága a jogbölcsészeti irodalomban való nagy jártasságának és éles boncoló elméjének.

A pataki jogakadémián a nyolcadik jogi tanszék felállítása maga után vonta a tanszékek új csoportosítását. Finkey József ekkor átment az első hivatásához, az ügyvédséghez közelebb álló polgári perrendtartási katedrára, de mellé kapta a vallásos lelkületének megfelelő egyházjogot is. Ezeket a tárgyakat adta aztán elő haláláig. Sajnos, a Mindenható rövidre szabta ki az ő élete fonalát. Alapjában gyenge szervezete és nyomasztó anyagi helyzete, amit a nagy gyermekáldás és feleségének betegeskedése eléggé megmagyaráz, aláásták idegzetét s 51 éves korában, 1908-ban sírba vitték.

Korán megnősült. Az Isten ujjának csodálatos rendelése volt, hogy ő, a Finkey-család miskolci ágának sarja, a pataki Finkey-család egyik viruló szépségű tagját, unokatestvérét, választotta élete párjául. Az első pataki Finkey József leánya: Ilona lett felesége, akivel haláláig boldog egyetértésben élt, gyönyörködve az egymás után következő gyermekeik szép fejlődésében. Négy gyermekük lett: József, aki soproni műegyetemi tanárrá nőtte ki magát; Ilonka, aki belátva anyagi helyzetük követelését, fiatalon kitanulta a postakezelői szakmát és előbb Patakon, majd Szolnokon lett postai tisztviselő (ott vette nőül Hegedüs László pénzügyi tisztviselő, akivel ma is boldog házasságban élnek); Zoltán, aki ügyvéd lett Tiszaföldváron († 1931.) és Andor, aki az első világháború elején halt el.

Feleségének, a nagy görög tudós: Finkey József kiváló szellemi képességekkel megáldott leányának, szintén rövid életet szabott a Mindenható. 53 éves korában halt meg. Hosszú betegség sorvasztotta sír felé, megváltás volt halála.

#### 4. Finkey József, műegyetemi tanár.

(1889—1941.)

Az eddig ismertetett négy s magamat is ideszámítva, öt tanár után hatodik s a legtárgyilagosabb ítélet szerint legnagyobb tanár a Finkey-családból: Finkey József, az érc- és szén-előkészítéstannak európai, sőt a legilletékesebb szakemberek által kifejezetten világhírűnek elismert műegyetemi tanára. Szüleihez hasonlóan rövid s a magyar tudomány és közgazdaság nagy veszteségére túlrövidre szabott — alig 51 évre terjedő — élete alatt nagyszerű tudományos munkáival és világszabadalmat nyert találmányaival ő szerzett legnagyobb hírt és dicsőséget a Finkey-családnak.

Növeli ennek a rövid, de annál gazdagabb tartalmú életnek értékét az, hogy ő valóban a maga erejéből küzdötte fel magát. Családi és külső támogatás nélkül, tisztán a saját elhatározásából vágott neki egyik legnehezebb szakmának, a bányamérnökségnek s fáradhatatlan kitartásával emelkedett ezen a pályán a legelsőik közé nemcsak a hazai, de a külföldi kitűnőségek sorában.

A gimnáziumot Patakon elvégezve, mondhatni észrevétlenül eltűnt mind a rokonság, mind osztálytársai és barátai szemei elől. Két évtized múlva aztán egyszerre feltűnik mint a műegyetemi tanárok egyik büszkesége, akit a József-Műegyetemnek 1934-ben történt újjászervezésekor az abba bekapcsolt soproni — a régi Selmechányai főiskola utóda — Bányászati és Erdészeti főiskola, új néven: Bánya-Kohó és Erdőmérnöki Kar első Dékánjának választott s aki ilyen minőségben az új Műegyetem alakuló közgyűlésén üdvözli a nagy szervezési munkát befejező Kultuszminisztert. De aztán feltűnt azzal is, hogy a Magyar Tudományos Akadémia 1934-ben levelező, majd pár év múlva rendes tagjává választotta.

Gimnáziumi volt osztálytársai, régi barátai és a rokonság legtöbbje is csak most tudták meg, mi lett a pataki kis gimnazistából, a selmechányai diákból, milyen tüneményes nagy emberré küzdötte fel magát alig két évtized alatt. Legjellemzőbb különben Finkey József szerénységére, feltűnést kerülő csendes munkás életére, hogy egyik legkiválóbb műegyetemi kartársa is Londonban tudta meg, hogy milyen elismert szaktekintély az ő fiatal kollégája a külföldi szakemberek előtt, akinek munkáit és talál-

mányait Angliában, Német- és Oroszországban és Amerikában is magasztalással emlegetik.

Ennek a mi legnagyobb büszkeségünknek, a Finkey-család legkimagaslóbb tagjának élete végtelenül egyszerű, csendes lefolyású volt. Amilyen rövid volt élete, külsőleg annyira eseménytelen. Viszont az a két évtized, amit a magyar tudományosság és a közgazdaság elővitelére szentelhetett, oly dús és értékes alkotásokat mutat fel, amire csak kivételes nagy szellemek képesek.

1889 november 27-én született Sárospatakon. Szülei, mint említettem, Finkey József, pataki jogtanár és Finkey Ilona, a pataki első Finkey József leánya voltak. Ő benne tehát már összeolvadt a miskolci és a pataki Finkeyek vére. A család szendrői ősi ágának, Finkey Ábrahámnak dédunokája, a miskolci első Finkey Józsefnek unokája volt.

Már gimnáziumi pályája alatt feltűnt csendes, komoly, tudványó természetével. Igazi vidám gyermekkorra nem is volt. Kicsi korától fogva csak a komoly dolgok érdekelték. Különös vonzalma volt a matematika és a természettudományok iránt. Hetedik és nyolcadik gimnázista korában már pályadíjakat nyert. Az utolsó gimnáziumi évében az összes, a gimnazisták számára kitűzött pályá- és tanulmányi díjakat ő vitte el. Ezekből és a külön szorgalmi díjból nyert szerény összeget, mint a jó Istenről küldött talentumot nézte, melyen megvalósíthatja szíve titkos vágyát, a selmecebányai diákságot és a bányamérnöki oklevelet. Úgy is lett. Ezen a maga első keresményén ment el Selmecebányára a bányászati és erdészeti főiskolára s ebből tartotta fenn magát addig, míg ott is pozíciót szerzett.

A pataki Alma Mater növendékei közül legritkább esetben ment valaki a bányamérnöki pályára. Finkey József tehát nem utánzásból, nem csábításból, hanem tisztán lelke sugallatára hallgatva, vállalkozott erre a valóban nehéz útra. Jól tudta, hogy szülei nem segíthetik anyagilag, egyedül a saját szorgalmára és iparkodására van utalva. De bízott a jó Isten segítségében, aki meg is segítette. Rövidesen mint legszorgalmasabb elsőéves, álami ösztöndíjat nyert, melyen befejezhette tanulmányait.

*Esztó Péter*, műegyetemi tanár írja a róla tartott megható szép emlékbeszédében, hogy: „Finkey Józsefből már mint bányamérnök-hallgatóból csakhamar kitűnt mérnöki elhivatottsága. Hajtotta őt a benne szunnyadó kutató, teremtő elme nyugta-

lansága. Nem elégedett meg az előadott tudományok kötelező anyagával, többet, jobbat akart nemcsak magának, de a köznek is. Így érthető, hogy már másodéves hallgató korában megjelent első tudományos cikke, melyben a matematika egy ritkán alkalmazott fejezetét kapcsolta be a bányászat szolgálatába. S ahogy tágult látóköre, mind újabb és újabb problémákkal találkozott. Hallgató korában írt hét cikkében fokozatosan a matematika, mechanika és gépészet körében felmerült problémákkal foglalkozott.”

Főiskolai tanulmányai befejeztével 1911-től pár évig a drenkovai kőszénbányánál (Krassó-Szörény megye) teljesített üzemi szolgálatot. Nehéz üzemi elfoglaltsága mellett azonban — mint Esztó megleghangú emlékbeszédében olvassuk — itt is szakított magának időt nemcsak az államvizsga letételére (1913) s ezzel a bányamérnöki diploma megszerzésére, de a továbbképzésre, a tudományokkal való foglalkozásra is. Erről ebben az időben megjelent, a geológiával, geofizikával, geodáziával és gépészettel foglalkozó négy cikke tanuskodik. Nagy tehetsége, tudni és alkotni vágyása azonban béklyóban érezte magát az üzem aránylag szűk keretei között. Visszavágyott a tudományok kútforrásához, az Alma Mater mellé. Így került 1914-ben a bányaműveléstani tanszékhez, mint tanársegéd, majd 1918-tól mint adjunctus.

Közben azonban őt is, mint annak idején a pataki első Finkey Pált, magával ragadta a hazafias lelkesedés lángja, az 1914-iki világégés forgotaga. Bevonult és nem várva meg tisztí kiképzését, önként jelentkezett a harctérre. Mint tizedes vonult ki a frontra. Itt is „egyike volt azoknak a hősöknek, akik neki-vetett mellet tartották fel az orosz gőzhenger gördülését”. Gyenge szervezete miatt azonban 1917-ben visszaküldték az egyetemre.

Újból belemerült most a bűvárkodásba s igyekezett nagy tudását a bányászati tudományok szolgálatába állítani. 1920-ig még tapogatózik s ez időben megjelent cikkei a bányászat minden ágával foglalkoznak. Főleg gazdasági problémák és a tervezés feladatai érdeklik. Így jelent meg 1918-ban a „Bányatelepek tervezése” című könyve, mely sokáig mint tankönyv volt használatban a főiskolán.

Tudományos munkáit, tehetségének folytonos fejlődését és erősbödését én magam, mint nem szakember, nem tudnám híven

és szakszerűen bemutatni, ezért kénytelen vagyok betű szerint átvenni — a szerző szíves engedélyével — Esztó Péter gyönyörű emlékbeszédéből az idevágó részleteket, melyek bizonyosságai annak, hogy a legilletékesebb szakemberek, a Finkey József kartársai, milyen nagy elismeréssel és féltékenység nélküli dicsekvéssel szemlélték az ő rohamosan megindult nagyszerű tudományos és gyakorlati munkásságát.

„Végül 1921-ben — így írja Esztó Péter — megtalálta Finkey József a tehetségének, nagy matematikai és természettudományi felkészültségének igazi területét. 1921-ben jelent meg ugyanis „*A nedves előkészítés alapelveiről*” című cikke s ettől kezdve szinte kizárólag csak a bányatermékek feldolgozásával, az ércek és szenek előkészítésével foglalkozott. Mint kutatásra, oknyomozásra berendezett elme rögtön látta, hogy az érc- és szén-előkészítésnek tulajdonképpen kimondottan a gyakorlat és a gazdaságosság szolgálatába beállított tudományát csak akkor fejlesztheti, ha előbb annak megbízható tudományos alapjait rakja le. E cél érdekében készült „*Die wissenschaftlichen Grundlagen der nassen Erzaufbereitung*” című könyve, mely 1924-ben jelent meg Berlinben. Ezzel a könyvével egyszerre ismertté vált neve szerte a világon, ahol csak ércelőkészítéssel foglalkoznak. Szinte illik rá Petőfi híres verse:

*Más csak levelenként szedi a borostyánt,  
Neked rögtön egész koszorút kell adni.*

Könyvét a külföld bányamérnökei is alapvető műnek ismerték el s ezért csakhamar több nyelvre is lefordították. Könyvének angol fordítása a Missouri állambeli Rollai egyetem hivatalos kiadványa gyanánt jelent meg. Orosz fordítása a charkovi bányászati főiskola kiadványa. Holland nyelvű lefordítására is engedélyt kértek. Azóta nem jelent meg ércelő-készítéstan könyv, melyben oldalszámra ne lenne hivatkozás Finkey alapvető munkájára.

Könyvének nagy sikere még egy újabb felismerést is hozott. Azt, hogy a magyar ember véka alá rejti tudományát, ha csak a magyar irodalomban dolgozik. Legjellemzőbb példa erre a selmeci Akadémia hírneves tanára: Cséti Ottó, kinek a geodézia és a bányamérés terén szerzett érdemeit a külföld alig egy évtized óta kezdte felismerni és méltatni. Finkey idejében felismerte ezt a helyzetet és azért 1924 után minden fontosabb cikkét német nyelven is megjelentette.

Nem elégedett meg az elért sikerrel, állandóan folytatta tudományos vizsgálatait és kutatásait. Fontosabb irányú és sok tekintetben alapvető cikkeiben az aprító munkával, a süllyedési végsebességgel, a mosási diagrammok elméletével, a flotációs eljárás alapelveivel, az abszorpció maximummal, a pneumatikus szénelőkészítés alapegyenleteivel és más alapvető kérdésekkel foglalkozott. Fontosabb cikkei javarészt a Bánya- és Kohómérnöki osztály Közleményeiben (német nyelven is) jelentek meg és nem

kis érdeme van Finkeynek abban is, hogy közleményeink tudományos értéket az egész világon elismerték, hiszen egy kötete sem jelent meg, melyben Finkey legalább egy cikkel ne szerepelt volna. Utolsó — már posthumus — cikke most van sajtó alatt.

Fáradhatatlan kutató volt s így nem csodálható, hogy tudós hírneve mindinkább nőtt. Erre legjellemzőbb, hogy a tokiói műegyetem bányászati intézetének tanára európai tanulmányútján csakis azért jött Sopronba, hogy személyesen is megismerkedhessen Finkey Józseffel, kinek tudományos munkái alapján már régóta tisztelője volt.

Nagy szerencséje volt tehát a magyar bányamérnöki oktatásnak, hogy midőn 1923-ban a tudományok fejlődésének megfelelően egy érc- és szénélőkészítéstani tanszék felállítására elkerülhetetlenné vált a Főiskolán, éppen Finkey Józsefet lehetett erre tanárnak alkalmazni. Mint tanár, az elméleti oktatás mellett, amelyről tankönyvek kiadásával is gondoskodott, igen nagyra értékelte a gyakorlati laboratóriumi munkát. Ezért első teendője az volt, hogy korszerű és a felmerülő előkészítési feladatok lehetőleg nagy részének megoldására Érc- és szénélőkészítési Intézetet állítson fel. Ezt nem modellekkel rendezte be, hanem bár kisteljesítményű, de mindenképpen használható üzemi berendezéseket állított fel benne. Így elérte azt, hogy nemcsak laboratóriumi, hanem valóságos üzemi kísérleteket is tudott bemutatni és végeztetni hallgatóival. Nem kell magyarázni, hogy ilyenképpen mennyire sikerült neki az oktatást elmélyítenie és fejlesztenie a leendő bányamérnökök szaktudását.

Az Érc- és szénélőkészítési Intézet első berendezésével 1926-ban készült el. Később felmerült előkészítési problémák megoldására irányuló munkásságát a Tudománymentő Bizottság, az Országos Természettudományi Alap és a Széchenyi Tud. Társaság nagyobb összegekkel támogatta s ezeket legnagyobbreszt ugyancsak intézetének újabb berendezésekkel való kiegészítésére és fejlesztésére fordította.

Érc- és szénélőkészítési Intézetét azonban nemcsak az oktatás elmélyítésének, hanem a hazai bányászat fejlesztésének szolgálatába is állította. Amikor a kincstár megvette a recski rézércbányát, itt készültek az ércelőkészítési kísérletek s ennek alapján ő készítette el a recski ércelőkészítő mű tervét. E munkáját különösen azért kell nagyra értékelnünk, mert a recski ércek flotálását külföldön hosszas kísérletek után megoldhatatlannak tartották. Majd midőn a rézárak zuhanása miatt az aranytartalmú piritre kellett súlyt helyezni, itt készültek a szelektív flotálási kísérletek és az előkészítő mű átalakítási terve. Hasonló irányú vizsgálatokat végzett a dunai aranytartalmú homokkal, az urkuti mangánércel, a gyöngyösoroszi és a bulgár selo-madani komplex ércekkel, a bagomárnagylétai gyepvasércel és számos más érccel is. Egyáltalán bármilyen érccel való foglalkozás gondolata merült fel a pénzügyi, illetőleg az iparügyi minisztériumban vagy az Állami vasgyáraknál, rögtön Finkeyben összpontosult a bizalom és az ő vizsgálatai voltak döntők a szóbanforgó érccel való foglalkozás gazdaságosságának elbírálásánál.

Amint laboratóriuma elkészült, rögtön foglalkozni kezdett a hazai barnaszének vizsgálatával is. Mintha csak érezte volna a későbbi szénkrízis előrevetett árnyékát. Vizsgálatainak eredményeképpen szerkesztette

meg a Finkey—Bamert-féle légszért, amellyel kitűnően oldotta meg a hazai szenek minőségjavítását. Azóta sok hazai szénbánya be is rendezkedett a légszérrel való minőségi termékek előállítására. Később szénbrikettezési kísérleteket végzett. Vizsgálatainak eredményét főleg a Salgótarjáni Kőszénbánya Részvénytársulat értékesítette az üzemben. Ugyancsak kísérletei alapján ő tervezte a komlói állami szénbánya szénelőkészítő művének átalakítását. Kiterjedt gyakorlati irányú működése nem is maradt elismerés nélkül, mert 1932 óta a Ganz és Társa villamossági, gép-, waggon- és hajógyár részvénytársaság műszaki tanácsadónak alkalmazta. Azóta a Ganz vagy Bamert által gyártott előkészítő művek terveiben a Finkey eszméi érvényesültek.

Két év óta — mikor az isteni Gondviselés kegyéből szét pattantak Trianon bilincsei — különösen halmozódtak gyakorlati irányú feladatai. Utoljára a Nagybányavidéki ércbányákat járta be és feladata lett volna az ottani ércet előkészítésének korszerűsítése. Ezt azonban — sajnos — már nem végezhetette el.”

Esztó Péter ebben a megható emlékbeszédében részletesen felsorolja aztán Finkey Józsefnek azt a 92 munkáját, melyekkel a magyar tudományosságot és a hazai gazdasági életet hatalmasan gazdagította s melyekkel valóban ércnél maradandóbb emléket állított magának. Ezek címeit azonban térszűke miatt nem áll módomban itt közlétennem.

Csupán a szakemberek által legkiválóbbaknak tartott főbb munkáit említem meg. Ezek:

Bányatelepek tervezése. Selmechánya. 1918.

Az úsztató eljárás. 1922. Budapest.

Die wissenschaftlichen Grundlagen der nassen Erzaufbereitung. Berlin. 1924.

Ennek angol fordítása: The Scientific Fundamentals of Gravity Concentration. University of Missouri. 1927.

Előkészítő kísérletek Csonkamagyarország barna szeneivel. Budapest. 1928.

Az ásványszenek brikettezése. Sopron. 1930.

A bauxitok szárítása. 1931.

Újabb kísérleti adatok a hazai barna szenek brikettezésének kérdéséhez. 1935. Akadémiai lev. tagsági székfoglaló.

Grundriss der Theorie des Flotationsverfahrens. 1936.

A flottációs ásványelőkészítő eljárás 1937.

Der Lufthard System Finkey-Bamert. 1937.

Flotációs diagrammok kiértékelése. 1940. Akadémiai rendes tagsági székfoglaló.



A Finkey-féle légszért mind a hazai, mind a külföldi szénbányákban széltében alkalmazzák, mint az ásványoknak fajsúlyuk szerint való előkészítését.

Mily nagyra értékelték ezeket a találmányokat és az ő tudományos műveit külföldön is, ezt igazolja az a tény is, hogy 1928-ban egy amerikai ércbánya vállalat vezetősége igen kecsgető ajánlattal hívta, hogy vegye át a bánya műszaki vezetését, — egyik tekintélyes amerikai egyetem pedig tanári katedrát ajánlott fel neki. Ő azonban jelleméből folyó szerénységgel és illő köszönettel elhárította magától mindkét fényes ajánlatot. Nem akart hűtlennek látszani a magyar kultúrához.

Hogy kartársai, a bányászati tudományok legkiválóbb képviselői is mily nagyra értékelték a Finkey József tudományos érdemeit, ezt legfényesebben igazolja az a nemes gesztusuk, hogy mikor 1934-ben a Selmecbányáról szerencsésen Sopronba áttentett bányászati főiskola, mint bánya-kohó- és erdőmérnöki Kar beolvadt a m. kir. József nádor Műegyetembe, az új egyetemi Kar első Dékánjává — rangsoron kívül — őt választották meg. S ebben a nagy és bonyolult átszervezkedési munkákban is ő vette ki az oroszlánrészt. Ő avatta fel, mint a Kar dékánja, Hóman Bálint kultuszminisztert, az átszervezés megalkotóját, 1935 június 23-án a bányamérnöki tudományok díszdoktorává.

De Esztó Péterén és a kartársakon kívül megadta a legteljesebb elismerést és jutalmat Finkey József ily igazán nagyarányú és nagyértékű tudományos munkásságáért a legilletékesebb testület: a Magyar Tudományos Akadémia is, mely 1934-ben hat, legkiválóbb természettudósunk (Ilosvay Lajos, Szarvasy Imre, Mauritz Béla, Zemplén Géza, Vendl Aladár, Varga József) ajánlatára egyhangúlag levelező taggá választotta. Kiemeli az ajánlás, hogy „F. J. tudományos úttörő munkássága a szén- és ércelőkészítés terén olyan eredményeket ért, melyek nemcsak hazánkban, hanem a külföldön is a legnagyobb osztatlan elismerésben részesültek. Ezt az alapos ásványtani, matematikai és kémiai ismereteket megkívánó újabb tudományágat kutatásainak hosszú sorával gazdagította. Munkáinak legtöbbje alapvető tételeket állapít meg”.

Majd 1940-ben öt kiváló akadémikus újabb ajánlatára rendes taggá választja az Akadémia Finkey Józsefet. Ez is ritka kitüntetésszámba ment, mert a legtöbb levelező tag hosszú évek,

néha évtizedek után éri el ezt a nagy megtiszteltetést. Az új ajánlás felsorolja Finkey újabb munkáit és találmányait, méltatja a külföldön is elért sikereit. Külön is megemlíti, hogy flotációs ásványelőkészítő eljárás című könyvének spanyol nyelvre való lefordítására és kiadására az oruroi (Bolivia) egyetem bányamérnöki kara is engedélyt kért.

Végül — nagy fájdalomkúra ugyan, de — ugyancsak a legilletékesebb elismerés palmaágait helyezték Finkey ravatalára azok a valóban megindítóan meglehangú síri beszédek, melyeket Prost János egyetemi tanár, soproni Dékán az egész Műegyetem nevében, továbbá *Quirin Leo.*, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület elnöke, a Magyar Tud. Akadémia nevében pedig Finkeynek egykori tanára, majd kartársa, *Vitalis István* mondtak. Lehetetlen, hogy ezekből a gyönyörű méltatásokból is egy néhány mondatot fel ne jegyezzünk mi is.

Prost János mélyen szántó, nemesveretű beszédében ezeket mondja: „Mint tanár is az elsők, a legjobbak közé tartoztál. Igazi hivatástudat fűtötte lelkedet s gazdag tudásod kincseivel sohasem takarékoskodtál. Hallgatóid szeretete, ragaszkodása és igazi megbecsülése teljes jutalom volt számodra erőfeszítéseidért. Emlékezünk, hogy éveken át dohos pincehelyiségben asszisztens nélkül végezted nagyjelentőségű kísérleteidet, akkor, mikor a napi tanítómunka fáradalmai után más talán már pihenni tért volna. És panasz vagy zokszó alig hangzott el ajkadon.

Bár rendkívüli matematikai tehetséged és igen sokoldalú természettudományi képzettséged elsősorban a tudományos kutatásra predesztinált, nagyszerű gyakorlati érzékkel lévén megáldva, technikai alkotásaid is ennek a szerencsés találkozásnak fölényét hirdetik. Brikettgyártó gépkonstrukciód, valamit az Általad szerkesztett „légszér”, ma világszabadalmak . . . Hazánk érdekeit oly önzetlenül szolgáló műszaki munkásságod, amellyel a recski érc flotálásának eladdig megoldhatatlannak minősített problémáját sikeresen megoldottad, legmagasabb helyen is méltánylásra talált, amikor Kormányzó Urunk 1937-ben legfelsőbb elismerésével tüntetett ki.

Az Alma Mater hű fiát és egyik legnagyobb büszkeségét, a magyar tudományos élet kiváló és pótolhatatlan munkását, mi tanártársaid pedig a nagyrebecsült kollégát és legjobb, legönzetenőbb barátot veszítettünk Benned. Vigasztalásunk csak egy van és ez: a Te példád, mely örökké élni fog.”

*Quirin Leo* mély meghatottsággal emeli ki, hogy: „Finkey József fanatikus szeretettel, mély tudással, páratlan lelkesedéssel művelte azt a tudományt, amely a bányászat által felszínre hozott termékeket mentesíti és feldolgozásra alkalmassá teszi. Rendkívüli érdemeket szerzett ezzel a tudományos téren éppúgy, mint nemzetünk gazdasági életében s érdemeinek kimagasló voltát elsősorban érezzük mi, magyar bányász- és kohómérnökök s az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, melynek ő éveken keresztül köztiszteletben álló alelnöke volt. Finkey József emléke nem múlik el, amíg magyar bányamérnökök dolgoznak ezen a gyászborult, de élni, halni, emelkedni akaró országban.”

Ószinte könnyeket csalt ki mindnyájunk szemeiből *Vitális István*, műgyetemi tanár megható búcsúbeszéde. „A búcsúzás részemről — úgymond — annyival fájdalmasabb, mivel Finkey Józsefben egyik legtehetségesebb tanítványomat, kedves kartársamat és bizalmas barátomat is gyászolom... Munkakörünk Trianon után Recskén érintkezett először. Amikor ugyanis 1920-ban azt javasoltam, hogy ott érdemes az arany- és a réztermelést felújítani, Finkey József állapította meg laboratóriumi kísérleteivel, hogy Recskén az úsztató, flotációs eljárással lehet az aranytartalmú piritet, a rézércet a meddő részekről a leg gazdaságosabban elválasztani. Recskén a Finkey József tervei alapján berendezett flotációs művel meglepően jó eredményt értek el. Amíg ugyanis Trianon előtt, 1913-ban, csak 4.3 kg aranyat termeltek, az úsztató eljárással az évi aranytermelés 150—180 kilogrammra emelkedett.

Azt a nagy hézagot, mely Péch Antalnak, a legnagyobb magyar bányásznak, 1869-ben megjelent első magyar ércelőkészítéstana óta keletkezett, Finkey József töltötte ki fáradhatatlan kísérletező munkásságával. Két emberöltő érc- és szénelőkészítési fejlődésének hiányait Finkey József úgyszólván egymaga pótolta, alig két évtized alatt... Amikor betegágyánál meglátogattam, még csillogó szemmel beszélt a visszatért Kelet-Magyarországon megtett útjáról, a nagybányavidéki új flotációs berendezésekről és még élt benne a remény, hogy „a testében fellépett különleges nedvkeringés beteg szervezetét regenerálja” és így ő is elősegítheti újból a visszatért területeken az ásványkincsek értékesítését.

Végtelenül fájdalmas, hogy nemes szíve megszűnt dobogni, hogy élete lángja túlkorán aludt ki. Ámde a tudomány fáklyája

tovább lobog, megnagyobbodva azzal a fényvel és világossággal, amely Finkey József érc- és szénélőkészítői laboratóriumában gyulladt ki és amely az ő alapvető munkáin keresztül hasznosítható ásványkincsekkel fogja gyarapítani jövőben is hazánkat, sőt az egész földkerekség olyan részeit, ahol németül, angolul oroszul értenek.”

A Bányászati és Kohászati Lapok szerkesztője, *Jakóby László* — a Bányászati és Kohászati Egyesület titkára — a búcsúbeszédet bevezető megható meleg megemlékezésében még egy szép vonását emeli Finkey József jellemének: „Roppantul nagy ereje volt, hogy szerette az ifjúságot. Hiszen az egész közelmúltból fejlődött a remekül képzett, rátermett lelki és szellemi derüjű ifjúból tudós férfiúvá. Amikor pedig ez a férfikor elérte a megbecsülést, elérte a tudományos megtiszteltetést, elérte a legnagyobb szellemi elismeréseket, a háborút viselt test egy kevéssé elerőtlenedett, mert néha a munka mellett pazarul is élt az életével. A lélek ép volt, tökéletesen csiszolt, a tudás végtelen magaslatára emelkedett, csak a test maradt erőtelen s elment abba a világba, amely minden elfáradt bányásznak örök vágya, a megérdemelt pihenésbe. Finkeyt minden magyar bányász megérti, minden selmeczi szívébe zárta s így búcsúzott tőle.”

Hogy Finkey József valóban szerette az ifjúságot és mint vérbeli tanárember legkedvesebb ambíciója volt az ifjúságnak az életre nevelése s hogy az ifjúság hasonló szeretettel viszonzta az ő nemes buzgalmát, ezt igazolja az ifjúság megható búcsúja ravatalánál, melyet az Ifjúsági Kör nevében *Ormos Károly* bm. hallgató fejezett ki megkapó beszédében. „Megrendülten, lelkünkben bánatos panasszal álljuk körül e néma koporsót, sajnó szívvel döbbenünk rá a valóságra: egyedül maradtunk! Nem fog megjelenni közöttünk többé kedves professzorunk, ki nekünk nemcsak tanárunk volt, hanem több ennél: nevelő atyánk . . . Földi életének mécsese most kialudt ugyan örökre, de szelleme, kedves, szelíd lény, fáradhatatlan értékes munkásságának emléke mindig ott fog élni egyetemünk falai között és az Őt nagyon szerető diákjai között . . . Haló porai és emléke felett mindenkor örködni fog szeretetünk. Szeretett Professzor úr, diákjai nevében kívánok a hosszú útra utolsó Jó szerencsét.”

Ezek a szívbemarkoló meleg búcsúbeszédok mindennél ékeesebb bizonyosságai Finkey József nagyértékű életének és leghívebb méltatását nyújtják az Ő áldásos munkásságának. Bizony önkén-

telenül felszakad a sóhaj ajkainkon: miért kellett ennek a gazdag tartalmú életnek oly hamar kialudnia?

Dehát, a Mindenható útjai kifürkészhetetlenek előttünk, halandó emberek előtt.

Az oly hatalmasan felfelé ívelő szép élet, Finkey Józsefnek valóban fáradhatatlan munkás és sikerekben gazdag életpályája, amelytől még annyi sok ígéretes nagy alkotást méltán vártunk és reméltünk, egyszer csak váratlan hirtelenséggel összeroppant, derékbe tört.

Hiszen már egypár év óta kisebb-nagyobb bajok, betegségek kínozták testét. Előbb a lábával volt bajlódása, majd egyik szemét kellett megoperáltatni és bizony a műtét szépen sikerült, de ezen a szemén látása lassanként elhomályosult. Aztán elkezdtett feltűnően kövéredni, ami belső bajra mutatott. De nem gondoltuk, hogy ezek a bajok végzetesek lesznek. Sőt mikor 1941 februárjában bement a Herzog-klinikára, még akkor se képzeltük, hogy már csak a kihűlt porait fogjuk onnan kihozni.

Áldott lelkű jó felesége, aki már évek óta szorongó aggodalommal szemlélte az apróbb bajok elhatalmasodását s aki leggondosabb odaadással ápolgatta és elkíserte utolsó nagyobb tanulmányútjára is Erdélybe, halálos félelemmel vette tudomásul a klinikai vizsgálat eredményét, hogy májrákról van szó, ami előreláthatóan gyógyíthatatlan. A rettentő hír csakhamar elterjedt a jóbarátok, kartársak körében. Mindenik sietett felkeresni betegágyánál és elbeszélgetni vele —, miket akar felgyógyulása után még elvégezni. Mert ő, a halálos beteg, nem gondolt a halál bekövetkeztetésére. Szinte vidáman beszélt szakkérdésekről, újabb kutatási kérdésekről, tanulmányutakról. Halála előtti napon adta át nekem is akadémiai rendes tagsági székfoglalójának (Flotációs diagrammok kiértékelése) megjelent példányát, biztos szép vonásokkal beírt meleg ajánlással.

De a Mindenható végzésének be kellett teljesednie. Április 7-én hajnalban egy szívroham kioltotta életét. Hűséges feleségének karjai között lehelte ki lelkét, aki most már — annyi erőszakolt derült arcú hitegetés után — végre kizokoghatta magát valóban mérhetetlen fájdalomban s a pótolhatatlan veszteség felteti bánatában.

A Műegyetem a maga halottjának tekintette volt kitűnő hallgatóját és nagy tanárát. Az egyetem nagy előcsarnokában történt a gyászszertartás, a délelőtti légi riadó ellenére, óriási

nagy közönség részvétele mellett. Az egyházi megáldás és a már ismertetett megható búcsúbeszéd elhangzása után a koporsót a recski ércbányászok és a soproni diákok sorfala közt kísértük ki a Kerepesi-úti temetőbe örök nyugvóhelyére.

Rá valóban jól illik a bibliai búcsúztatás: „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam — végezetre eltétetett nekem az igazság koronája . . .” Pál ap. Timotheusi II. levél IV. 7, 8.

Családi életéről kevés mondanivalóm van. A szülei háznál, ahol gyermek és ifjúkorát töltötte, szívébe vésődött az ideális boldog családi élet szeretete. Mikor innen elszakadt s mikor szülei gyors egymásutánban korán elköltöztek az örök hazába, kiolthatatlan vágy ébredt lelkében a bár rövid, de igazi földi boldogság, egy hűséges jó feleség és szerető gyermekek után. Az elsőt el is nyerte bájos és hűséges feleségében, Lakits Jankában (Lakits József szigligeti igazgató-tanító leányában), aki rajongó odaadással csüggött szeretett férjén. Lelkesítője, biztatója, gondozója lett. Jóban-bajban osztályosa. Esküvőjük 1918 aug. 15-én volt Selmezbányán. Bizony, akkor nem gondolták, hogy hamarosan menekülniök kell a regényes bányavárosból s új fészket kell rakniok Sopronban.. A mindkettőjük által annyira óhajtott gyermeket azonban megtagadta tőlük a sors. Éz vezette őket arra, hogy 1927-ben örökbefogadjanak egy picit árva leánykát, akire rápazarolhassák a szülei szeretet melegségét s aki szeretettel viszonzozza az ő jóságukat. A szép kis Rózsika lett a mintaszerű feleség mellett a nagy tudós családi boldogságának másik csillaga. Az ő körükben pihente ki mindennapi fáradalmait és üdítette fel magát a másnapi újabb fáradalmakra. Nekik építette fel Sopronban a Vörösmarty-u. 8. sz. alatti kis otthonukat és a keszthelyi kedves tusculanumukat.

\*

A két Finkeyről írt rövid megemlékezésemet azzal a lelkes megnyugtató érzéssel fejezem be, hogy annak bárminő hiányos megírásával rokoni, de egyben Főiskolánk és a volt pataki diáktársaink iránt tartozó kötelességet is teljesítettem.

A szendrőládi Finkei-családból leszármazott két újabb Finkeynek, a második Finkey Pálnak és a negyedik Finkey Józsefnek eredménydús élete és kiemelkedő egyénisége megérdemli

a későbbi nemzedékek részéről is a tiszteletet és a róluk való kegyeletes megemlékezést.

Lelki szükségét éreztem azért annak, hogy én is letegyek egy-egy cypruságot szeretett testvérbátyámnak és unokaöcsémnek a farkasréti, illetőleg a kerepesi temetőben domboruló sírjára. Talán nem rokoni elfogultság részéről, ha azt remélem, hogy Finkey Pálnak kiváló nagy bírói tevékenysége és kartársai előtt közszeretben állott rokonszenves egyénisége jó ideig fenntartja az ő emlékezetét a rokonságon kívül álló tisztelői és jóbarátai szívében is. Arról pedig meg vagyok győződve, hogy Finkey Józsefnek, a nagy műegyetemi tanárnak, az európai, sőt világhírű nagy tudósnak és feltalálónak közhasznú munkái igen sokáig fenntartják az ő emlékezetét s hosszú időkre tiszteltté tették a Finkey nevet a hazai és a külföldi tudományos körökben.

Ha én, mint vérszerinti rokon, igaz tisztelettel hajtom meg a zászlót családunk két nagyértékű tagjának emléke előtt, talán nem alaptalanul hiszem és remélem, hogy a Pataki Diákok Országos Egyesülete is szívesen csatlakozik ehhez a kegyeletes tiszteletadáshoz.

Áldás emlékükre!

A kiadásért felel: dr. Trócsányi Zoltán

Antiqua Rt., Budapest — Felelős: Wiesmeyer Emil